

De samenstelling van het gezin

Gezinnen in Vlaanderen over hoe het gezin er uit ziet, wie bij het gezin hoort, waar gezinsleden wonen, over hun kinderwens en wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin.

Auteur: Veerle Audenaert (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin)

1 INLEIDING

Vijf jaar na de eerste gezinsenquête bekijken we opnieuw hoe gezinnen in Vlaanderen er uit zien. Net als in 2016 rolden we in het voorjaar van 2021 een schriftelijke enquête uit bij gezinnen met minstens één kind jonger dan 25 jaar in Vlaanderen. Tot dan toe moesten we voor cijfergegevens over gezinnen voornamelijk beroep doen op gegevens van het Rijksregister. Deze hebben echter hun beperkingen (Lodewijckx & Luyten, 2017). De gegevens geven de *officiële woonsituatie* weer zoals geregistreerd in de bevolkingsregisters. Die kunnen afwijken van de feitelijke situatie (Lodewijckx & Deboosere, 2011). Met de gezinsenquête wilden we, aan de hand van enquêtegegevens dieper ingaan op de actuele tendensen in het gezinsleven en *het perspectief van gezinnen zelf* beter in beeld brengen.

Op de vraag *'Wie behoort – volgens u – tot uw gezin?'* vermeldde in 2016 liefst 96,8% van de respondenten enkel de partner en/of één of meerdere kinderen. Respondenten die één of meerdere anderen (kleinkinderen, schoonkinderen, (schoon)broers of -zussen, (schoon)ouders en andere verwanten of niet-verwanten) tot hun gezin rekenden vormen een uitzondering (3,2%). We besloten hieruit dat wie men als zijn of haar gezinslid beschouwt, anno 2016, veelal beperkt bleef tot partner en kinderen, het zogenaamde kerngezin. Met de gezinsenquête konden we in 2016 voor het eerst sinds lang ook een schatting maken van het aandeel samengestelde gezinnen in Vlaanderen. 71,2% van de gezinnen bleek een intact gezin¹ te zijn. Met andere woorden, vanuit het perspectief van de kinderen had geen enkel kind in het gezin een relatiebreuk van de ouders meegemaakt. 10,7% was een samengesteld gezin en de overige gezinnen waren alleenstaande ouders.

¹ Zie verder onder 4.4 voor een kritische reflectie over de gehanteerde begrippen.

Daarnaast concludeerden we dat ‘andere’ gezinsvormen eerder beperkt bleven in aandeel. Zo zagen we dat meergeneratiefamilies, gezinnen met meer dan twee generaties, 1,8% uitmaakten van alle gezinnen; dat LAT-relaties globaal genomen weinig voorkwamen in gezinnen: 2% van de mannen en 6% van de vrouwen zegt niet samen te wonen met de partner (Pasteels & Emmery, 2018); dat het merendeel van de respondenten een heteroseksuele relatie had (Pasteels & Emmery, 2018); dat gezinnen waarvan één van beide partners zich niet langer (helemaal) identificeerde met zijn of haar geboortegeslacht² zeer weinig voorkwamen (1,9%) en dat 3,4% van de respondenten minstens één kind had waarvan men aangaf dat men geen relatie had met de andere ouder (bijvoorbeeld bewust ongehuwde ouders, niet geplande zwangerschappen e.d.).

We vroegen in 2016 ook wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin. Uit de vele antwoorden bleek toch een zekere verzuchting naar wat respondenten zelf benoemen als een ‘traditioneel’, ‘gewoon’ of ‘normaal’ gezin. Een nieuw samengesteld gezin lijkt voor wie er de eerste keer niet in slaagde om een tweoudergezin te vormen, een ‘second best’-optie. Met deze info voorhanden, moesten we toch de stelling nuanceren dat gezinnen qua gezinsvorm steeds meer zullen gaan diversifiëren. De diversiteit aan gezinsvormen is, althans wat het gezinsgevoel betreft of wat men als zijn of haar gezin definieert, misschien wel meer een kwestie van diversiteit ‘binnen’ het tweoudergezin. Aan het toenemende aantal ongehuwd samenwonende koppels zagen we dat de notie huwelijk dan wel veel terrein verliest, maar het ‘normale’ gezin met een partner en (twee) kinderen bleef voor de meeste respondenten een na te streven doel. Het kerngezin leek anno 2016 dus, ook wanneer gezinnen zelf kijken naar hun gezin, nog altijd een toepasselijk concept te zijn om te kijken naar gezinnen. We moeten daarbij wel opmerken dat het gangbare criterium om een gezin te definiëren (domicilie) niet langer valide is. Eén op de tien respondenten gaf immers aan dat er minstens één gezinslid is (doorgaans een kind) wiens wettelijke verblijfplaats elders is.

Leeswijzer

In deze bijdrage geven we opnieuw een, weliswaar uitvoerige, schets van hoe gezinnen in Vlaanderen anno 2021 er uit zien. De percentages zijn gewogen percentages zodat ze representatief zijn voor de populatie gezinnen in het Vlaamse Gewest met minstens één kind jonger dan 25 jaar, zoals gekend in het Rijksregister, voor de kenmerken geslacht, leeftijd, gezinstype en herkomst. Bij de gewogen percentages geven we – ter informatie – ook telkens het aantal respondenten (niet gewogen n) mee waarop de percentages zijn berekend. Anders dan in de vorige editie van de gezinsenquête hebben we ook gezinnen bevestigd wiens kind niet (langer) officieel inwoont³. Op deze manier konden we gescheiden ouders wiens kind(eren) officieel bij de ex-partner is/zijn gedomicilieerd, beter insluiten in de gezinsenquête. Dit heeft echter gevolgen voor de verdeling mannen en vrouwen en voor de verdeling naar leeftijd, gezinsvormen en het aantal kinderen dat tot het gezin behoort (zie verder in deze bijdrage). Voor een overzicht van de deelnemers aan de gezinsenquête verwijzen we naar [Wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert, 2022). Meer informatie over de gewijzigde onderzoeksopzet is ook te vinden in het [methodologisch rapport](#) (Audenaert, 2022).

Betekenisvolle verbanden tussen twee kenmerken werden veelal getoetst aan de hand van de Pearson Chi-kwadraattoets. Indien de gebruikte toets hiervan afwijkt, wordt dit telkens duidelijk weergegeven. Het niveau van significantie wordt weergegeven met * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; en *** $p < 0,001$ of n.s. (niet significant). We bekijken telkens of er een samenhang is met geslacht, leeftijd, herkomst en het opleidingsniveau van de respondent. Dit vullen we, waar wenselijk, aan met relevante achtergrondkenmerken. Omdat de gegevens werden verzameld tijdens één enkel bevestigingsmoment en we ons in deze bijdrage hoofdzakelijk beperken tot een bivariate beschrijving, kunnen we geen uitspraken doen over oorzakelijke verbanden tussen kenmerken van respondenten.

² Dit betekent niet per definitie dat men een transgenderpersoon is.

³ Een eerste gezinsenquête werd afgenomen in het voorjaar van 2016 bij gezinnen met een officieel inwonend kind jonger dan 25 jaar.

De verbeterde steekproef uit 2021 laat toe om een aantal onderzoeksvragen uit 2016 te hernemen en betere parameters te schatten. Bovenal willen we, met deze tweede editie van de gezinsenquête, ook nagaan welke trends er te bespeuren zijn tussen 2016 en 2021. We geven - waar mogelijk - een vergelijking met de resultaten uit 2016 mee⁴, met dien verstande dus dat eventuele verschillen tussen 2016 en 2021 ook kunnen te wijten zijn aan het verschil in steekproeftrekken. Dit wordt telkens aangegeven. Daarnaast geeft de bijzondere periode waarin de gezinsenquête werd afgenomen, maart-april 2021, een bepaalde kleur aan de resultaten. Het was een periode waarin de vaccinatiecampagne voor de meest kwetsbare ouderen reeds was opgestart en vaccinatie voor de hele bevolking in het vooruitzicht lag, maar waarin omwille van de opnieuw toenemende besmettingscijfers en ziekenhuisopnames een hele reeks van vrijheidsbeperkende maatregelen (opnieuw) werden ingevoerd, waaronder de sluiting van niet-medische contactberoepen, verplicht thuiswerken, winkelen op afspraak, een verlenging van de Paasvakantie (Paaspauze) en een beperking op vrijetijdsactiviteiten. Ook het aantal contactpersonen, zowel binnenhuis als buitenshuis, ging opnieuw van tien naar vier⁵.

De volgende thema's komen aan bod:

[subjectieve gezinssamenstelling](#) [partner](#) [kinderen in het gezin](#) [verblijfplaats](#) [andere kinderen](#) [kinderwens](#) [tevredenheid met gezinssamenstelling](#)

Centraal in de gezinsenquête is het perspectief van de respondenten zelf: We vroegen in 2021 opnieuw wie volgens de respondenten zelf tot het gezin behoort? Waar wonen deze gezinsleden? Neemt het aandeel samengestelde gezinnen toe in Vlaanderen? Welke verblijfsregeling is er voor kinderen met gescheiden ouders? Hebben gezinnen met kinderen nog een kindwens? Waarom wenst men (meerdere) kinderen? Welke gezinnen hebben hun kindwens niet of niet helemaal kunnen realiseren? Hoe komt dat? En voor gezinnen waar kinderen uit het gezin stroomden: Is er meer of minder contact met de kinderen die niet (meer) tot het gezin behoren dan in de periode voor de pandemie? Hoe tevreden is men met de samenstelling van het gezin? En welke zaken had men liever anders gezien? Dit zijn enkele van de vragen waarop we in deze bijdrage een antwoord willen geven.

2 WIE HOORT BIJ HET GEZIN?

2.1 SUBJECTIEVE GEZINSSAMENSTELLING

In de gezinsenquête vroegen we dus net als in 2016 naar de **subjectieve of gepercipieerde gezinssamenstelling**. We vroegen immers *'Wie behoort volgens u tot uw gezin?'*. In de bijhorende instructie gaven we mee dat we wilden weten wie de respondent bedoelt met zijn of haar gezin. Het maakt daarbij niet uit of het gezinslid niet (meer) bij de respondent woont, of niet altijd bij de respondent woont. Overleden kinderen en kinderen die men niet (meer) tot het gezin rekent, worden hier niet opgenomen en komen later nog aan bod (zie ook verder onder [6.1](#) en [6.2](#)). Het was de tweede keer dat we de samenstelling van het gezin op deze manier bevragen. Voor een uitgebreide toelichting van het hoe en waarom verwijzen we naar de resultaten van de voorgaande editie (Audenaert, 2018) en de methodologische rapporten van de gezinsenquête (Audenaert, 2022; Audenaert & Stuyck, 2018). Naast bovenstaande vraag wie volgens de respondenten zelf tot zijn/haar gezin behoort, vroegen we ook naar een aantal kenmerken van deze gezinsleden: leeftijd, geslacht, verwantschap, waar dit gezinslid zijn of haar domicilie heeft gevestigd, alsook het aantal dagen per week dat het gezinslid bij de respondent verblijft, en ingeval van een tweede verblijfplaats ook waar het gezinslid dan verblijft.

⁴ Voor een vergelijking 2016-2021 beperken we ons tot het vergelijken van de basissteekproeven. De uitbreiding bij niet-EU*-gezinnen in de bevraging van 2016 wordt voor deze vergelijking buiten beschouwing gelaten. Dit betekent wel dat resultaten uit 2016 in eerdere rapporten licht kunnen afwijken.

⁵ [Nieuwsbrieven Coronavirus COVID-19 \(info-coronavirus.be\)](https://www.info-coronavirus.be)

Wie somt men op in de vraag ‘*Wie behoort volgens u tot uw gezin?*’. 76,7% van de respondenten geeft aan dat er een partner is in het gezin; 23,3% noemt geen partner. 0,7% noemt daarnaast één of meerdere ex-partner(s). 94,2% noemt minstens één eigen kind, 6,1% noemt minstens één stiefkind, 0,5% noemt (een) adoptiekind(eren) en 0,3% noemt (een) pleegkind(eren). 3,5% van de respondenten geeft aan dat er (ook) één of meerdere andere gezinsleden tot het gezin behoren. De andere gezinsleden zijn dan: kleinkind(eren) (0,1%), schoonkind(eren) (0,5%), (schoon)ouder(s) (1,9%), broers of zussen (0,6%), nog andere verwanten (0,1%) en niet-verwanten (eveneens 0,1%). Deze cijfers verschillen enigszins betekenisvol van de cijfers uit 2016 (zie tabel 1), hetgeen te maken heeft met het verschil in steekproeftrekken. In 2016 moest de steekproefpersoon officieel samenwonen met een min-25-jarig kind; in 2021 moest de steekproefpersoon een kind hebben jonger dan 25 jaar (het gaat om de afstamming, waar dit kind woont is niet belangrijk). We zien in 2021 dan ook meer respondenten die noch een partner, noch kinderen tot het gezin rekenen. Zo zien we dat 96,2% van de respondenten kinderen tot het gezin rekent. Dit betekent dat 3,8% van de respondenten met een kind jonger dan 25 jaar, dit kind niet (langer) tot het gezin rekent. We zullen verder in deze bijdrage zien dat dit voornamelijk (maar niet altijd) oudere kinderen betreft die niet langer thuis wonen (zie [6.2.](#)).

Tabel 1. Gezinsleden, naar verwantschapsrelatie (percentages)

Wie hoort volgens u bij uw gezin?		2016	2021	sign.
Partner	echtgeno(o)t(t)e, partner waarmee men wettelijk samenwoont of ongehuwde partner	81,9	76,7	***
Kinderen	eigen kind(eren)	96,8	94,2	
	stiefkind(eren)	6,3	6,1	
	adoptiekind(eren)	0,5	0,5	
	pleegkind(eren)	0,5	0,3	
	Totaal kinderen	99,1	96,2	***
Andere gezinsleden	kleinkind(eren) ⁶	0,4	0,1	
	schoonkind(eren)	0,6	0,5	
	(schoon)ouder(s)	1,4	1,9	
	broer(s) of zus(sen)	0,2	0,6	
	ex-partner	0,5	0,7	
	andere verwant(e)(n)	0,2	0,1	
	andere niet-verwant(e)(n)	0,3	0,1	
	Totaal andere gezinsleden	3,4	3,5	n.s.
<i>n</i>		2.136	3.223	

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2). Noot: Verschillen met 2016 zijn allen te wijten aan de verschillende wijze van steekproeftrekken.

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2016-2021](#)

⁶ Hoewel statistisch niet betekenisvol, is het aannemelijk dat we in 2021 minder grootouders hebben die voor hun kleinkind zorgen (door de verschillende wijze van steekproeftrekken).

2,0% van de respondenten maakt deel uit van een meergeneratiefamilie. Met andere woorden, er zitten meer dan twee generaties vervat in het gezin.

Wanneer we één en ander combineren in één tabel (zie tabel 2) zien we dat in 2021 bijna drie kwart (74,8%) van de respondenten aangeeft dat er zowel een partner als één of meerdere kinderen tot het gezin behoren. 21,4% geeft aan geen partner te hebben die men tot het gezin rekent, maar wel één of meerdere kinderen. 1,9% van de respondenten geeft aan wel een partner te hebben in het gezin, maar geen kinderen (meer). 2,0% van de respondenten zegt geen partner te hebben in het gezin, en ook geen kinderen (meer). Dit is samen 3,9%. De respondent heeft dus wel minstens één kind jonger dan 25 jaar, maar dit/deze kind(eren) behoren volgens de respondenten niet (meer) tot het gezin.

Tabel 2. Subjectieve gezinssamenstelling (rij- en kolompercentages)⁷

Wie hoort volgens u bij uw gezin?				
	geen andere gezinsleden	wel één of meer andere gezinsleden	totaal	n
Noch partner, noch kinderen	85,2 1,7	14,8 8,3	2,0	51
Wel een partner, geen kinderen	94,0 1,8	6,0 3,1	1,9	65
Geen partner, wel kinderen	92,4 20,5	7,6 46,3	21,4	601
Een partner en kinderen	98,0 76,0	2,0 42,3	74,8	2.506
Totaal	96,5	3,5		
n	100	3.123		3.223

Significantieniveau: Pearson χ^2 voor de samenhang tussen de aanwezigheid van een partner en/of kinderen in het gezin en van andere gezinsleden: $p < 0,001$.

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2021](#)

2.2 GEZINSGROOTTE

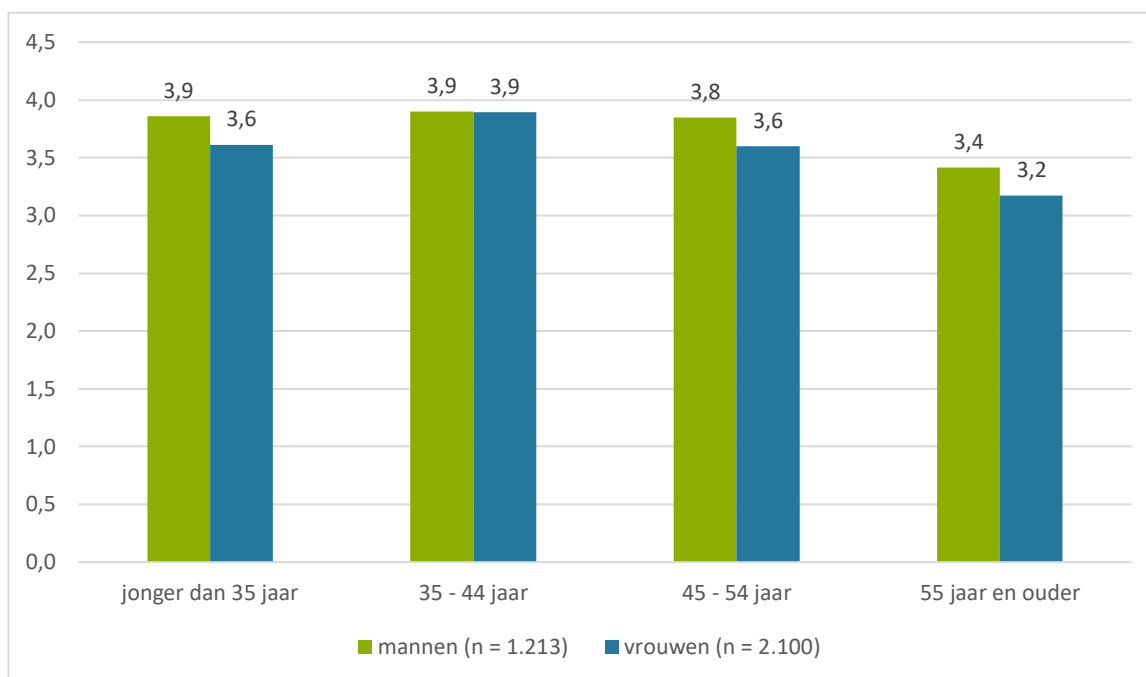
Anno 2021 geven respondenten gemiddeld genomen 3,7 gezinsleden op die deel uitmaken van hun gezin. Dat is betekenisvol minder dan in 2016 (3,9 gezinsleden) en dit verschil is volledig te wijten aan het verschil in steekproeftrekken, want het verschil verdwijnt wanneer we de test beperken tot de respondenten wiens min-25-jarig kind officieel inwoont⁸. Met de verbeterde wijze van steekproeftrekken hebben we immers meer alleenstaanden (respondenten wiens gezin beperkt is tot zichzelf, en die dus noch een partner, noch een kind tot het gezin rekenen) en meer gezinnen die nog wel een partner, maar geen kinderen (meer) tot het gezin rekenen.

⁷ Sommige percentages zijn minder betrouwbaar wegens $n < 100$.

⁸ Two-way ANOVA voor een model met jaar van bevraging (2016 of 2021) en het verschil in steekproeftrekken als onafhankelijke variabelen, voor het jaar van bevraging F-test = 0,01 met $df = 1$ en $p = 0,9231$ (n.s.) en voor het verschil in steekproeftrekken F-test = 274,01 met $df = 1$ en $p < 0,001$.

Om een idee te geven van de gezinsgrootte van de gezinnen in 2021 geven we de percentages mee: 1,6% telt slechts één gezinslid (de respondent zelf), 9,8% telt twee gezinsleden; 31,3% telt drie gezinsleden; 37,6% van de gezinnen telt vier leden; 13,9% telt vijf gezinsleden en 4,0% telt zes gezinsleden. Gezinnen met meer dan zes leden komen weinig voor: 2,0%. Vrouwen geven gemiddeld genomen 3,7 gezinsleden op, mannen 3,8 gezinsleden⁹. Dit verschil is niet betekenisvol. Er is wel een verschil naar leeftijd. In figuur 1, waar het gemiddeld aantal gezinsleden wordt weergegeven naar geslacht en leeftijd, zien we dat het gemiddeld aantal gezinsleden voor vrouwen eerst toeneemt, de fase van gezinsvorming, om vanaf de leeftijd vanaf 45 jaar weer af te nemen¹⁰. Die daling vanaf 45 jaar voor zowel mannen als vrouwen weerspiegelt een fase van gezinsontbinding waarin partners uit elkaar gaan en/of kinderen die uit het gezin stromen. Behalve voor de leeftijdscategorie 35-44 jaar geven vrouwen op elke leeftijd gemiddeld genomen minder gezinsleden op dan mannen.

Figuur 1. Gemiddeld aantal gezinsleden naar geslacht en leeftijd

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

Respondenten met een herkomst buiten de EU⁺ geven gemiddeld genomen meer gezinsleden op (4,1) vergeleken met respondenten met een Belgische herkomst (3,6) en respondenten met een herkomst binnen de EU⁺ (3,8), maar de gezinsgrootte is vooral religieus getint, want de verschillen naar herkomst verdwijnen wanneer we ook de geloofsovertuiging mee bekijken. Dit wilt zeggen dat de herkomst op zich niet uitmaakt wat het gemiddeld aantal gezinsleden betreft. Religie of geloofsovertuiging daarentegen wel: christenen geven gemiddeld genomen 3,7 gezinsleden op, moslims 4,4 gezinsleden, respondenten met een andere geloofsovertuiging geven gemiddeld 3,7 gezinsleden op en respondenten die geen (specifieke)

⁹ One-way ANOVA voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden naar geslacht met F-test = 3,18 met df = 1 en p = 0,0746 (n.s.).

¹⁰ One-way ANOVA voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden tussen de leeftijdscategorieën apart voor mannen: F-test (Welch's ANOVA) = 8,81 met df = 3 en p < 0,001; en voor vrouwen: F-test (Welch's ANOVA) = 21,22 met df = 3 en p < 0,001. Scheffe testen voor meervoudige vergelijkingen geven aan dat met name de oudste leeftijdscategorie betekenisvol afwijkt van de andere leeftijdscategorieën.

geloofsovertuiging aanhangen 3,7. Moslims tellen dus betekenisvol meer gezinsleden dan de overige respondenten¹¹.

Respondenten met een diploma lager secundair onderwijs geven gemiddeld genomen 3,7 gezinsleden op, respondenten met een diploma hoger secundair onderwijs geven gemiddeld eveneens 3,6 gezinsleden op en respondenten met een diploma hoger onderwijs geven een betekenisvol hoger gemiddeld aantal gezinsleden op (3,8)¹².

Gehuwde koppels (hier komen we verder nog op terug) geven gemiddeld meer gezinsleden op (4,1), dan niet gehuwde koppels (3,9) die overwegend jonger zijn (zie ook verder onder [4.1](#) in deze bijdrage) en bijgevolg minder kinderen hebben en alleenstaande ouders (2,8)¹³ die zoals we weten uit [‘wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?’](#) (Audenaert, 2022) een wat ouder profiel hebben. Ook samengestelde gezinnen wijken af van intacte gezinnen en alleenstaande ouders¹⁴. Ze geven gemiddeld 4,3 gezinsleden op. Intacte gezinnen geven gemiddeld 4,0 gezinsleden op en alleenstaande ouders gemiddeld 2,9 gezinsleden (voor meer informatie over samengestelde en intacte gezinnen, zie verder onder [4.4](#) in deze bijdrage).

3 DE PARTNER

3.1 PARTNER EN GEZIN: (G)EEN EXCLUSIEVE RELATIE?

We wilden hier nagaan of er respondenten zijn die aangeven wel een partner te hebben, maar deze niet hebben opgegeven als behorende tot het gezin. We maakten in de gezinsenquête immers een onderscheid tussen het hebben van een partner en het behoren van diezelfde partner tot het gezin door los van de subjectieve gezinssamenstelling ook te peilen naar het al dan niet hebben van een partner. 81,4% van de respondenten geeft aan een partner te hebben; 18,6% zegt geen partner te hebben. Dit is een kleine verschuiving ten aanzien van 2016. In 2016 gaf 85,9% van de respondenten nog aan een partner te hebben en 14,1% van de respondenten zei geen partner te hebben. Het verschil is te wijten aan het verschil in steekproeftrekken. We zijn er – zoals in de inleiding reeds aangehaald - immers beter in geslaagd om gescheiden ouders wiens kind ingeschreven staat bij de ex-partner in te sluiten in de gezinsenquête, vaak gescheiden vaders. Mannen (85,5%) hebben wel vaker dan vrouwen (77,6%) een partner (zie ook figuur 2). Voor meer informatie over de partner en de partnerrelatie verwijzen we naar de bijdrage over de [Partnerrelaties in gezinnen](#) (Pasteels & Emmery, 2022) en [De relatie met de partner](#) (Emmery & Pasteels, 2022).

¹¹ Two-way ANOVA voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden met herkomst en geloofsovertuiging en een interactie-effect tussen beide als onafhankelijke variabelen: F-test met $p < 0,001$ voor geloofsovertuiging en $p = 0,0740$ voor herkomst (met Scheffe correctie voor meervoudige vergelijkingen op significantieniveau 0,05 waaruit blijkt dat de moslims betekenisvol afwijken van de andere geloofsovertuigingen).

¹² Two-way ANOVA voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden naar diploma: F-test = 11,84 (Welch's ANOVA) met $df = 3$ en $p < 0,001$ (met Scheffe correctie voor meervoudige vergelijkingen op significantieniveau 0,05 waaruit blijkt dat het de hoger opgeleiden zijn 'hoger onderwijs en universiteit', die betekenisvol afwijken van de respondenten met een diploma lager of hoger secundair onderwijs).

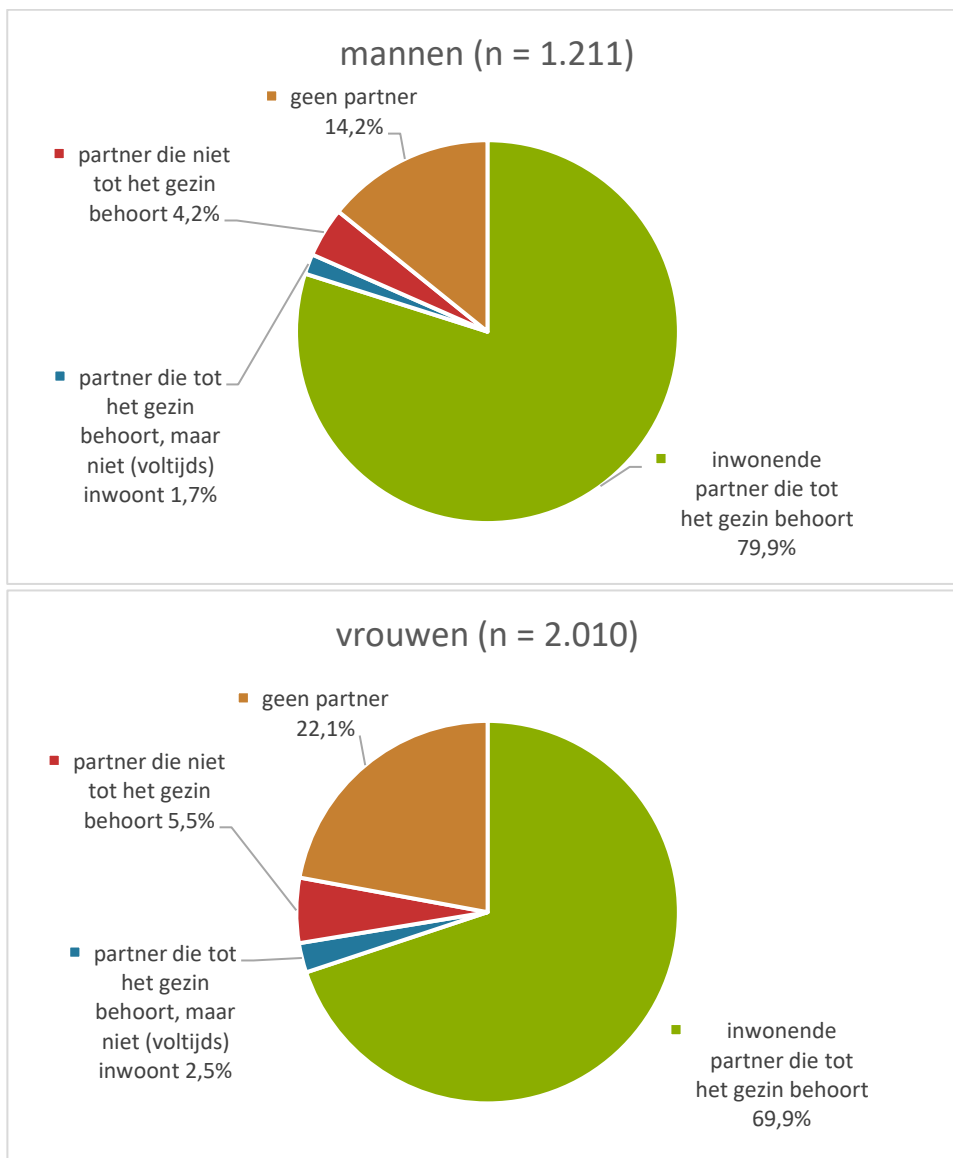
¹³ One-way ANOVA voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden naar gezinstype met voor mannen een verschil tussen gehuwde koppels en alleenstaande vaders en tussen ongehuwde koppels en alleenstaande vaders, maar niet tussen gehuwde en ongehuwde koppels (F-test = 150,10 met $df = 2$ en $p < 0,001$ en Scheffe correctie voor meervoudige vergelijkingen op significantieniveau 0,05) en voor vrouwen verschillen tussen alle gezinstypes (F-test = 227,58 (Welch's ANOVA) met $df = 2$ en $p < 0,001$ en Scheffe correctie voor meervoudige vergelijkingen op significantieniveau 0,05).

¹⁴ One-way ANOVA voor verschillen in gemiddeld aantal gezinsleden naar gezinsvorm met zowel voor mannen als voor vrouwen verschillen tussen alle gezinstypes. Voor mannen: F-test = 263,40 (Welch's ANOVA) met $df = 3$ en $p < 0,001$ en voor vrouwen: F-test = 414,99 (Welch's ANOVA) met $df = 3$ en $p < 0,001$, telkens met Scheffe correctie voor meervoudige vergelijkingen op significantieniveau 0,05.

In 2021 blijkt dat 91,5% van de respondenten die zegt een partner te hebben ook aangeeft dat deze partner bij het gezin hoort en permanent inwoont. Wanneer we alle respondenten samen bekijken zien we dat 76,7% een partner heeft die tot het gezin behoort. 4,9% zegt een partner te hebben, maar rekent deze niet tot het gezin en 18,4% zegt geen partner te hebben. Van de 76,7% respondenten die zeggen een partner te hebben die tot het gezin behoort, geeft 74,7% aan dat deze partner steeds bij hen verblijft; slechts 2,1% geeft aan dat de partner (ook) elders verblijft.

Figuur 2 geeft het partnerschap weer, maar dan naar geslacht en voor alle respondenten (inclusief degenen die aangeven geen partner te hebben). Uit deze figuur blijkt dat vrouwen minder vaak dan mannen een partner hebben.

Figuur 2. Partnerschap naar geslacht (percentages)

Significantieniveau: Pearson χ^2 voor verschillen naar geslacht: $p < 0,001$.

[BRON: GEZINSENQUÊTE 2021](#)

3.2 GEZINSTYPE OP BASIS VAN PARTNERSCHAP

Nu we weten wie een partner heeft en wie die partner ook tot het gezin rekent, kunnen we een ‘**subjectief**’ **gezinstype** opmaken voor respondenten naargelang men de partner wel of niet tot het gezin rekent en men wel of niet gehuwd is. Dit resulteert dan in een typologie met de volgende categorieën: gehuwd koppel, ongehuwd koppel, alleenstaande ouder of alleenstaande ouder met een partner die niet tot het gezin behoort¹⁵.

Anno 2021 blijkt dan dat 51,3% van de respondenten in de gezinsenquête een gehuwd koppel vormt, 24,7% vormt een ongehuwd koppel, 24,0% is een alleenstaande ouder. Dit is een verschuiving ten aanzien van 2016, waar 61,9% van de respondenten een gehuwd koppel vormde, 20,0% een ongehuwd koppel vormde en 18,1% een alleenstaande ouder was. Met name de toename aan ongehuwde koppels (van 20,0% naar 24,7%) ten nadele van het aandeel gehuwde koppels is opvallend. Verhoudingsgewijs zijn dus minder respondenten gehuwd dan in 2016. Dit is een maatschappelijke trend en heeft niets te maken met het verschil in steekproeftrekken, want als we dezelfde selectie respondenten zouden nemen als in 2016 (groene cijfers in tabel 3 hieronder) dan zien we dat het aandeel ongehuwde koppels toegenomen is van 20,0% naar 25,0%. De toename aan alleenstaande ouders van 18,0% naar 24,0% is daarentegen wel quasi volledig te wijten aan het verschil in steekproeftrekken. We hebben immers de ouders wiens kinderen niet officieel inwonen, vaak de gescheiden vaders, beter kunnen insluiten in de gezinsenquête (zie inleiding).

Tabel 3. Evolutie in gezinstype zoals respondenten dat zelf ervaren tussen 2016 en 2021 (rijpercentages)

	gehuwd koppel	ongehuwd koppel	alleenstaande ouder		n
			geen partner	er is wel een partner, maar deze hoort niet bij het gezin	
2016	61,9	20,0	14,5	3,6	2.189
2021	51,3	24,7	19,1	4,9	3.236
min 25-jarige kind woont officieel in¹⁶	56,6	25,0	14,9	3,6	2.876
min 25-jarige kind woont officieel ELDERS	16,6	23,0	47,0	13,4	360

Significantieniveau: Pearson χ^2 voor verschillen in gezinstype naar jaar van bevraging met $p < 0,001$.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

In 2021 zijn er nog steeds meer alleenstaande moeders dan alleenstaande vaders¹⁷ ten nadele van gehuwde moeders (zie tabel 4), en dit in alle leeftijdscategorieën (zie figuur 3). De aandelen ongehuwde koppels verschillen niet wezenlijk naar geslacht, maar zijn hoger naarmate de respondenten jonger zijn, zowel voor

¹⁵ Merk op dat we hier niet spreken over LAT-relaties omdat we LAT-relaties definiëren op basis van wel of niet **feitelijk samenwonen** en niet op basis van ‘behoren tot het gezin’. Personen met een LAT-relatie ‘wonen’ niet of slechts deeltijds samen met hun partner en kunnen hun partner wel of niet tot het gezin rekenen. Dus strikt genomen kan men ook een gehuwd of ongehuwd koppel vormen volgens het criterium ‘behoren tot het gezin’ en toch een LAT-relatie hebben, maar dit komt weinig voor: 0,5% van de gehuwde koppels en 1,2% van de ongehuwde koppels woont niet of slechts deeltijds samen.

¹⁶ Dit zijn de respondenten die we kunnen vergelijken met 2016.

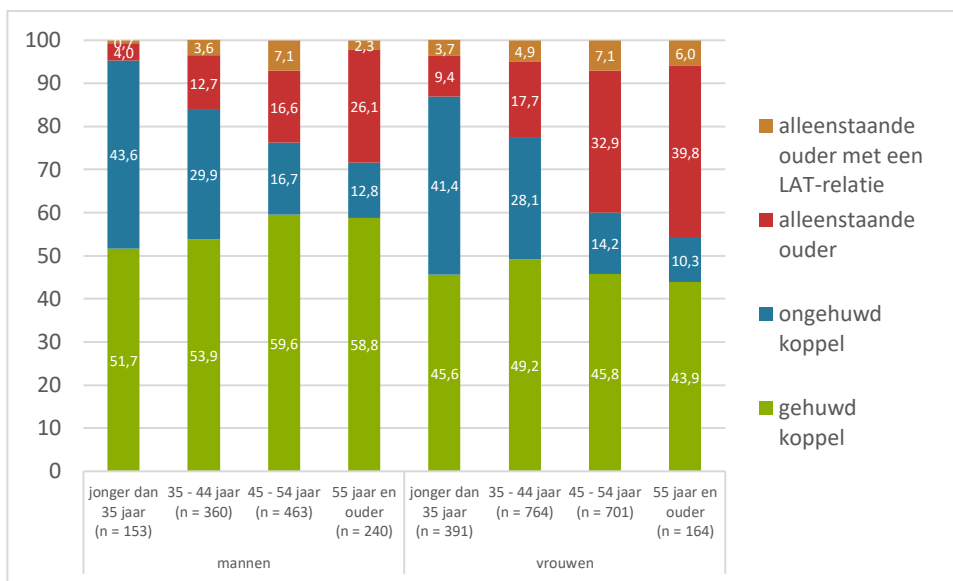
¹⁷ Ondanks de verbeteringen in het steekproeftrekken (zie [methodologisch rapport](#), Audenaert (2022)).

mannen als voor vrouwen. Dit een gekende trend in gezinnen in Vlaanderen die we al eerder zagen (zie Audenaert, 2018) en die zich verder doorzet. Dit ligt in lijn met wat we weten uit de huwelijkscijfers¹⁸.

In tabel 4 geven we de rijpercentages weer voor het gezinstype naar geslacht en leeftijd, en naar verschillende andere achtergrondkenmerken. Voor een beschrijving van deze achtergrondkenmerken zelf verwijzen we naar het profiel van de respondenten, zie [wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert, 2022). We zien opvallende verschillen naar herkomst, maar schijn bedriegt want het is de geloofsovertuiging, dat samenhangt met herkomst, die bepalend is voor het gezinstype en niet de herkomst op zich¹⁹.

Verder valt ook op dat lager opgeleiden (hoogstens een diploma lager secundair onderwijs) vaker dan midden- en hoger opgeleiden (resp. een diploma hoger secundair onderwijs en hoger onderwijs of universiteit) alleenstaande ouder zijn (27,6% tegenover respectievelijk 22,4% en 14,5%). Hoger opgeleiden zijn wat vaker gehuwd dan lager en midden opgeleiden (55,2% tegenover respectievelijk 47,5% en 46,7%)

Figuur 3. Gezinstype (partnerschap) zoals respondenten dat zelf zien naar geslacht en leeftijd (percentages)

Significantieniveau: Pearson χ^2 met $p < 0,001$ zowel voor mannen als voor vrouwen.

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2021](#)

¹⁸ [Huwelijken | Vlaanderen.be](#)

¹⁹ Alleen voor respondenten die geen of geen specifieke geloofsovertuiging zien we dat het aandeel gehuwden varieert naargelang de herkomst: respondenten zonder specifieke geloofsovertuiging met een herkomst buiten de EU+ zijn vaker gehuwd, dan respondenten met een gelijkaardige geloofsovertuiging met een herkomst in België of de EU+ (niet in tabel). Pearson χ^2 voor verschillen in gezinstype naar herkomst met telkens $p > 0,05$ (n.s.) zowel voor christenen, islamieten als respondenten die een andere geloofsovertuiging hebben. Voor respondenten die geen specifieke geloofsovertuiging hebben is $p < 0,001$.

Tabel 4. Gezinstype (partnerschap) van respondenten naar achtergrondkenmerken (rijpercentages)

	gehuwd koppel	ongehuwd koppel	alleenstaande ouder	alleenstaande ouder met een partner ²⁰	n
Totaal	51,3	24,7	19,1	4,9	3.236
Geslacht ***					
mannen	56,4	24,6	14,9	4,2	1.216
vrouwen	46,8	24,8	22,9	5,5	2.020
Leeftijd ***					
jonger dan 35 jaar	48,0	42,3	7,3	2,5	544
35 - 44 jaar	51,3	28,9	15,5	4,3	1.124
45 - 54 jaar	52,5	15,4	25,0	7,1	1.164
55 jaar en ouder	53,3	11,9	31,1	3,6	404
Herkomst ***					
België	48,3	27,8	18,7	5,1	2.595
EU+	47,1	25,9	21,6	5,4	285
niet-EU+	66,8	11,0	19,0	3,2	356
Diploma ***					
lager secundair onderwijs	47,5	20,5	27,6	4,4	410
hoger secundair onderwijs	46,7	25,7	22,4	5,1	863
hoger onderwijs of universiteit	55,2	25,4	14,5	5,0	1.849
Religie ***					
christelijk	52,3	24,3	18,0	5,3	1.614
islamitisch	77,8	3,0	16,5	2,7	177
een andere	55,4	16,9	26,2	1,5	44 ²¹
geen (specifieke)	44,4	30,8	19,7	5,0	1.339

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

3.3 REGISTRATIE IN HET RIJKSREGISTER

Een van de redenen waarom we ook in 2021 in de gezinsenquête zo uitgebreid hebben gepeild naar welke personen volgens de respondenten zelf tot hun gezin behoren (subjectieve gezinssamenstelling) is dat we net als in 2016 wilden weten of en hoe vaak deze subjectieve gezinssamenstelling afwijkt van de gezinssamenstelling zoals dat gekend is in het Rijksregister. We zetten – wat partnerschap betreft – de enquêtegegevens af tegen de gegevens van het Rijksregister in tabel 5. Merk op dat we hier geen uitspraak doen over het correct registreren van de feitelijke gezinssituatie door het Rijksregister, aangezien we voor het subjectief gezinstype niet de feitelijke verblijfsituatie gebruiken, maar wel de informatie die we kregen op de vraag: 'Wie behoort volgens u tot uw gezin?'.
Wie behoort volgens u tot uw gezin?'

²⁰ Er is wel een partner, maar deze behoort niet tot het gezin.

²¹ Percentages zijn minder betrouwbaar wegens n < 100.

Tabel 5. Subjectief gezinstype naar het gezinstype zoals geregistreerd in het Rijksregister (rij- en kolompercentages)

		Subjectief gezinstype			
		gehuwd koppel	ongehuwd koppel	alleenstaande ouder	<i>n</i>
Gezinstype (Rijksregister)*	gehuwd koppel	99,5 97,4	0,1 0,3	0,4 0,8	1.806
	ongehuwd koppel	4,9 1,8	91,1 84,6	4,0 3,2	535
	alleenstaande ouder	1,5 0,8	11,7 15,1	86,8 96,0	742
	<i>n</i>	1.828	583	672	3.083

*Exclusief gezinstype = 'andere'²².

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

Voor 94,3% van de gezinnen is er een match tussen het gezinstype op basis van wat de gezinnen zelf als hun gezin beschouwen en wat het Rijksregister aangeeft op basis van de wettelijke verblijfplaats of domicilie, althans wat dit gezinstype op basis van huwelijksstatus betreft (totaalpercentage, niet in tabel 5). Dit betekent ook dat het gezinstype – zoals het in het Rijksregister wordt geregistreerd – voor 5,7% van de gezinnen niet strookt met hoe de respondenten het zelf zien. 97,4% van de gehuwde koppels is ook als dusdanig zo gekend in het Rijksregister (groene cijfer in tabel 5). Voor ongehuwde koppels ligt dit lager: slechts 84,6% is ook gekend als ongehuwd koppel in het Rijksregister. Voor 15,1% van de ouders die vindt dat deze (ongehuwde) partner tot het gezin behoort, denkt het Rijksregister dat het om een alleenstaande ouder gaat. Of andersom bekeken, van alle alleenstaande ouders in het Rijksregister heeft 11,7% toch een partner waarvan men vindt dat deze tot het gezin behoort. 96,0% van de ouders die aangeven dat er geen partner bij het gezin hoort is dan weer wel gekend als alleenstaande ouder in het Rijksregister. De mismatch zit dus vooral bij de ongehuwde koppels. Zij worden het minst goed gevat door het Rijksregister. Er zijn verschillende redenen, waaronder verschillen in de feitelijke versus de geregistreerde situatie. Zo zijn er respondenten die net gehuwd zijn. Dit was dan op het moment van steekproeftrekking nog niet geregistreerd in het Rijksregister. Er zijn respondenten wiens (gehuwde) partner feitelijk en officieel elders verblijft, bijvoorbeeld in het buitenland omwille van het werk. Er zijn ook respondenten wiens partner wel feitelijk, maar niet 'officieel' in Vlaanderen verblijft. Soms woont de ex-partner nog 'officieel' op hetzelfde adres (en/of staat men in de bevolkingsregisters van het Rijksregister nog geregistreerd als gehuwd). En er zijn verschillen tussen het aanvoelen of de partner tot het gezin behoort en de feitelijke/geregistreerde situatie. Er zijn bijvoorbeeld alleenstaande respondenten (volgens het Rijksregister) die een LAT-relatie hebben en de partner toch als lid van het gezin beschouwen.

Omdat we in de gezinsenquête veel belang hechten aan het perspectief van de respondenten zelf, en we ook om die reden hebben gepeild naar 'Wie tot het gezin behoort', gaan we in hetgeen volgt verder met het gezinstype zoals de respondenten het *zelf* opgeven. Dat betekent evenwel dat de partner dus niet altijd officieel inwoont, ook al behoort hij of zij volgens de respondent wel tot het gezin.

²² Met uitzondering van het gezinstype 'andere'. Het 'andere gezinstype' uit het Rijksregister is moeilijk exact te vergelijken met de enquêtegegevens.

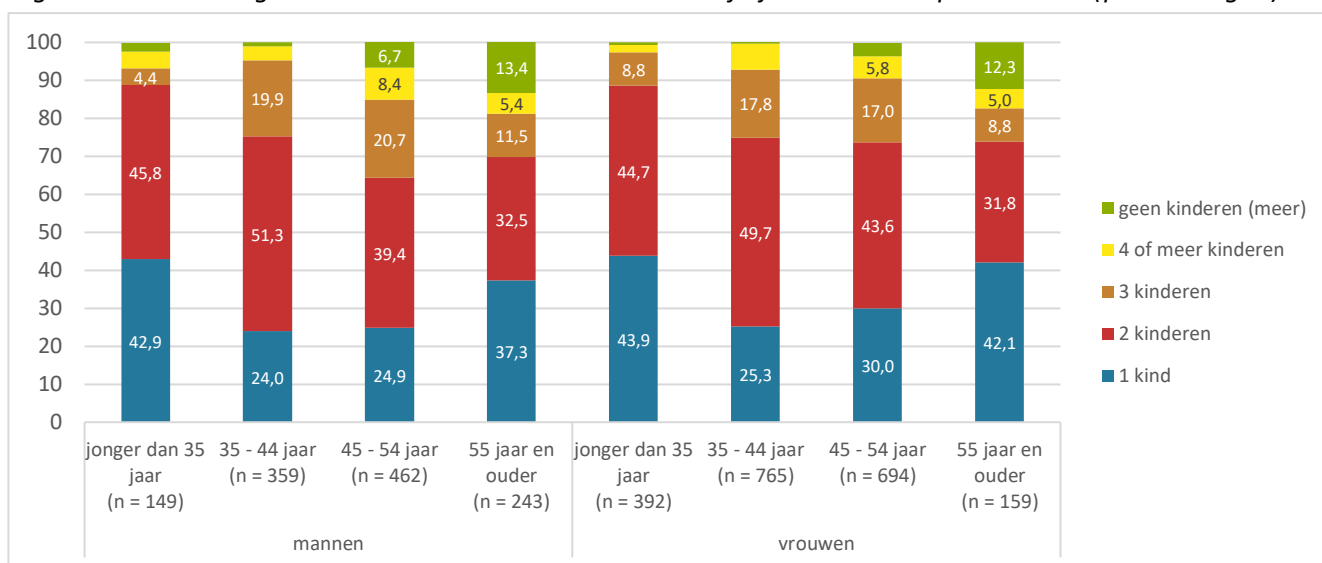
4 DE KINDEREN

4.1 DE KINDEREN DIE BIJ HET GEZIN HOREN

We kijken naar de kinderen die volgens de respondenten op het ogenblik van de bevraging tot hun gezin behoren. Hierbij nemen we alle kinderen mee, dus zowel de ‘eigen’ kinderen, stiefkinderen, pleeg- als adoptiekinderen, maar niet de kleinkinderen. Bijna een derde van de gezinnen (31,0%) zegt dan in 2021 één kind te hebben in het gezin; 44,2% van de gezinnen heeft twee kinderen; 15,6% heeft drie kinderen en 5,5% heeft vier of meer kinderen die tot het gezin behoren. Het grootste gezin in de gezinsenquête telt zeven kinderen. 3,8% van de gezinnen geeft aan dat er geen kinderen tot het gezin behoren. Dubbel zoveel mannen dan vrouwen met een kind jonger dan 25 jaar geven geen kinderen (meer) op wanneer we vragen om op te lijsten wie men tot het gezin rekent; 5,3% t.o.v. 2,5% (zie tabel 6).

Deze cijfers wijken af van de cijfers uit 2016 omdat we, met het oog op het beter insluiten van gescheiden ouders in 2021 niet langer een steekproef hebben getrokken van personen die officieel samenwonen met een kind jonger dan 25 jaar, maar van personen die een kind hebben jonger dan 25 jaar. Waar het kind precies woont, was in 2021 niet langer belangrijk (zie inleiding). Dit maakt dat we nu meer respondenten tellen wiens kind(eren) het huis reeds hebben verlaten (legenestgezinnen) en die deze kinderen mogelijks niet langer tot het gezin rekenen²³. Deze respondenten hebben ook een ouder profiel: 6,6% van de respondenten die geen kinderen (meer) tot hun gezin rekenen is jonger dan 35 jaar; 6,4% is 35 tot 44 jaar; 45,5% is 45 tot 54 jaar en 41,5% is 55 jaar of ouder²⁴. Dat we voornamelijk bij de oudere respondenten zien dat ze geen kinderen (meer) tot hun gezin rekenen is ook goed te zien in figuur 4 hieronder, zowel voor mannen als voor vrouwen²⁵.

Figuur 4. Verdeling van het aantal kinderen naar leeftijd van de respondenten (percentages)

Significantieniveau: Pearson χ^2 met $p < 0,001$ zowel voor mannen als voor vrouwen.

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

²³ Wanneer we alleen de respondenten bekijken die officieel samenwonen met hun kind jonger dan 25 jaar, dan zien we geen verschil met 2016 (Pearson χ^2 met $p = 0,2166$).

²⁴ $n = 122$.

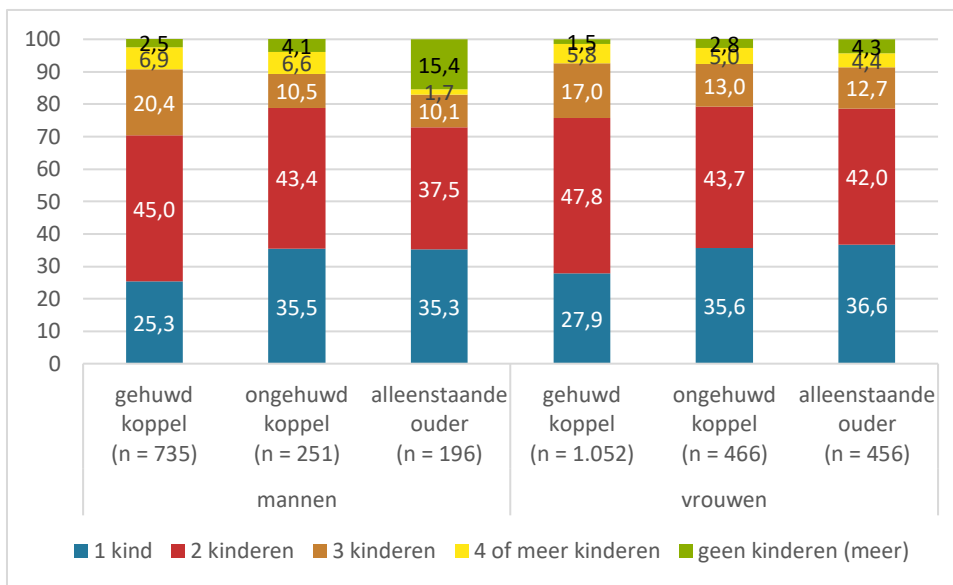
²⁵ We zien de verschillen in het aantal kinderen naar leeftijd (Pearson χ^2) zowel voor mannen ($p < 0,001$) als voor vrouwen ($p < 0,001$).

Respondenten met een herkomst buiten de EU+ geven vaker drie of meer kinderen op (33,9%) dan respondenten met een herkomst in België (18,2%) of de EU+ (20,5%)²⁶. Maar herkomst op zich speelt geen rol. Gezinnen met een herkomst buiten de EU+ hebben immers een ietwat jonger profiel (zie [Wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert, 2022)) hetgeen het groter aantal kinderen dat tot het gezin behoort kan verklaren. Ook de geloofsovertuiging hangt samen met aantal kinderen: islamitische gezinnen tellen vaker drie kinderen of meer (43,4%) dan de overige religies (zie tabel 6).

Hoe hoger opgeleid, hoe vaker men twee kinderen tot het gezin rekent (48,7% voor de respondenten met een diploma hoger onderwijs of universiteit) in verhouding tot de lager opgeleiden (geen diploma of hoogstens een diploma lager secundair onderwijs, 31,4%)²⁷. Respondenten met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs hebben vaker vier kinderen of meer en vaker geen kinderen meer in het gezin.

Ook naar gezinstype zien we een betekenisvolle samenhang (zie figuur 5). Het valt op dat alleenstaande ouders vaker geen kinderen (meer) opgeven, alleenstaande vaders meer dan alleenstaande moeders. Alleenstaande ouders hebben weliswaar een wat ouder profiel en kinderen kunnen reeds uit het gezin zijn uitgestroomd. Verder in deze bijdrage zien we alvast dat alleenstaande ouders vaker dan andere ouders aangeven dat ze nog kinderen hebben die niet meer tot het gezin behoren (zie 6.2.). Alleenstaande ouders en ongehuwde koppels geven ook vaker slechts één kind op ten opzichte van gehuwde koppels. Gehuwde koppels geven vaker drie of meer kinderen op.

Figuur 5. Aantal kinderen dat tot het gezin behoort naar gezinstype en geslacht (percentages)

Significantieniveau: Pearson χ^2 voor verschillen naar gezinstype voor mannen: $p < 0,001$ en voor vrouwen: $p < 0,01$.

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2021](#)

²⁶ We zien de verschillen in het aantal kinderen naar herkomst (Pearson χ^2 met $p < 0,001$).

²⁷ We zien de verschillen in het aantal kinderen naar opleidingsniveau (Pearson χ^2 met $p < 0,001$).

Tabel 6. Het aantal kinderen in het gezin naar achtergrondkenmerken (rijpercentages)

	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	4 kinderen of meer	geen kinderen (meer)	n
Totaal	31,0	44,2	15,6	5,4	3,8	3.223
Geslacht***						
mannen	29,4	43,1	16,4	5,8	5,3	1.213
vrouwen	32,3	45,1	14,8	5,2	2,5	2.010
Leeftijd***						
jonger dan 35 jaar	43,5	45,1	7,2	2,9	1,3	541
35 - 44 jaar	24,7	50,4	18,7	5,5	0,7	1.124
45 - 54 jaar	27,5	41,5	18,8	7,1	5,1	1.156
55 jaar en ouder	39,0	32,2	10,5	5,2	13,0	402
Herkomst***						
België	31,2	46,0	14,4	3,8	4,5	2.599
EU+	31,0	45,9	15,9	4,6	2,5	285
niet-EU+	29,7	34,6	20,2	13,7	1,8	339
Diploma***						
lager secundair onderwijs	32,5	31,4	15,2	9,4	11,4	397
hoger secundair onderwijs	35,2	43,4	12,9	4,4	4,1	851
hoger onderwijs of universiteit	28,2	48,7	16,9	4,7	1,4	1.855
Religie***						
christelijk	31,8	44,4	15,3	4,6	3,9	1.612
islamitisch	22,7	31,6	26,9	16,5	2,3	164
een andere	49,0	33,1	7,5	10,3	0,0	44 ²⁸
geen (specifieke)	31,2	46,7	14,0	4,3	3,8	1.337
Gezinstype***						
gehuwd koppel	26,5	46,3	18,8	6,4	2,0	1.787
ongehuwd koppel	35,5	43,5	11,8	5,7	3,4	717
alleenstaande ouder	36,1	40,3	11,7	3,4	8,4	652

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2).

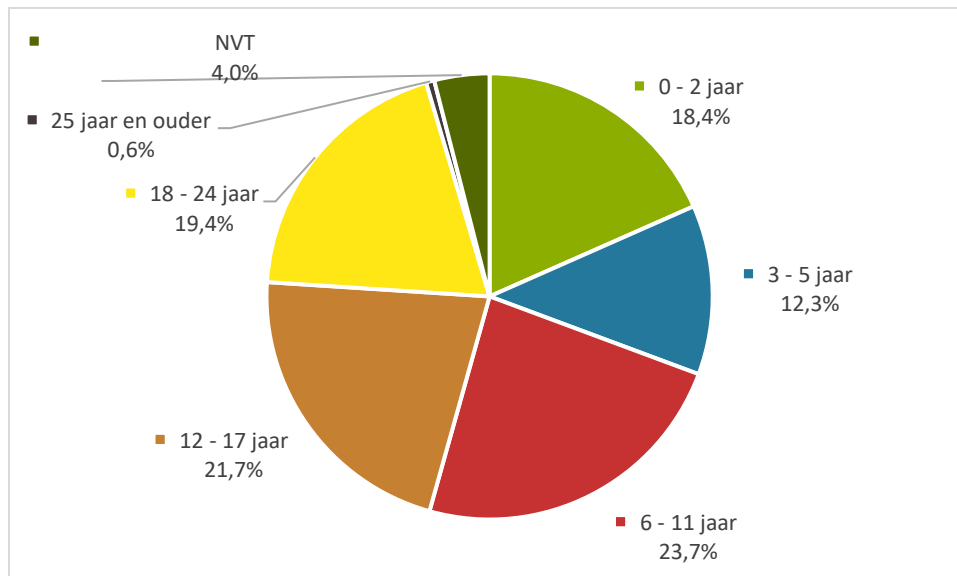
BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

4.2 LEEFTIJD VAN HET JONGSTE KIND

We kunnen de gezinnen ook opdelen naar de leeftijd van het jongste kind (zie figuur 6). 18,4% van de respondenten heeft een kind jonger dan drie jaar; 12,3% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 3 - 5 jaar; 23,7% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 6 - 11 jaar; 21,7% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 12 - 17 jaar; en 19,4% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 18 - 24 jaar. 0,6% heeft een jongste kind van 25 jaar of ouder in het gezin. En 4,0% heeft geen kinderen (meer) in het gezin. Deze laatste twee categorieën nemen we niet meer mee in verdere analyses wegens kleine aantallen.

²⁸ Percentages zijn minder betrouwbaar wegens n < 100.

Figuur 6. Leeftijd van het jongste kind dat men tot het gezin rekent (percentages, n = 3.116)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

Verschillen met de cijfers in 2016 zijn significant, maar beperkt en te wijten aan het verschil in steekproeftrekken. We zien in 2021, naast iets meer respondenten met een jongste kind in de leeftijdscategorieën 6 - 11 jaar (+1,3%) en 12 - 17 jaar (+2,4%) nu dus ook respondenten die geen kinderen (meer) opgeven (+ 4,0%) (zie ook eerder onder [4.1.](#)), minder respondenten met oudere kinderen in de categorie 18 - 24 jaar (- 2,6%) en minder respondenten met een jongste kind in de jongere leeftijdscategorieën 0 - 2 jaar (- 3,8%) en 3 - 5 jaar (- 1,3%)²⁹.

We bekijken de leeftijd van het jongste kind naar een aantal achtergrondkenmerken van de respondenten en we beperken ons daarbij tot de gezinnen die nog minstens één kind jonger dan 25 jaar tot het gezin rekenen. We zien daarbij geen verschil naar geslacht, en een weliswaar verwachte, maar frappante samenhang met de leeftijd van de respondent³⁰. Respondenten in de jongste leeftijdscategorieën hebben veel vaker dan in de andere leeftijdscategorieën een jongste kind van 0 - 2 jaar oud. De respondenten in de oudste leeftijdscategorieën hebben dan weer vaker een jongste kind van 12 - 17 jaar of van 18 - 24 jaar. Respondenten met een herkomst buiten de EU+ hebben verhoudingsgewijs vaker een jongste kind van 0 - 2 jaar en van 3 - 5 jaar tegenover respondenten met een herkomst in België of de EU+ (zie tabel 7). Ze hebben daarentegen minder vaak een jongste kind van 12 - 17 jaar of van 18 - 24 jaar oud. Uit [Wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert, 2022) bleek eerder al dat personen met een herkomst buiten de EU+ voornamelijk jongere respondenten zijn, maar zelfs wanneer we rekening houden met de leeftijd van de respondenten blijkt dat respondenten met een herkomst buiten de EU+ vaker een jonger kind hebben dan respondenten met een herkomst in België of de EU+³¹.

²⁹ Pearson χ^2 met $p = 0,0016$. Wanneer we enkel kijken naar de respondenten die officieel samenwonen met hun kind jonger dan 25 jaar, dan zien we nog steeds een betekenisvol verschil naar leeftijd van het jongste kind (Pearson χ^2 met $p = 0,001$).

³⁰ Spearman rangcorrelatiecoëfficiënt voor de leeftijd van de respondent en de leeftijd van het jongste kind: $\rho_s = 0,77$ (met $p < 0,001$) hetgeen duidt op een sterke correlatie. We zien deze sterke correlatie zowel voor mannen: $\rho_s = 0,76$ (met $p < 0,001$) als voor vrouwen: $\rho_s = 0,78$ (met $p < 0,001$).

³¹ We zien de verschillen in de leeftijd van het jongste kind naar herkomst binnen elke leeftijdscategorie: voor de respondenten jonger dan 35 jaar: $p = 0,0346$ (Pearson χ^2); voor de 35-44-jarigen: $p < 0,001$ (Pearson χ^2); voor de 45-54-jarigen: $p < 0,001$ (Pearson χ^2) en voor de 55-jarigen en ouder: $p < 0,001$ (Pearson χ^2).

Moslims hebben verhoudingsgewijs vaker een jongste kind in de jongere leeftijdscategorieën dan christenen of respondenten die geen (specifieke) geloofsovertuiging hebben. Maar dit is geen effect van de geloofsovertuiging op zich, maar wel van de leeftijd van de respondenten. Uit [Wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert, 2022) bleek al dat de leeftijdsstructuur van de respondenten verschilt tussen de christenen en islamieten, en tussen de christenen en de respondenten die geen (specifieke) geloofsovertuiging hebben. Christenen zijn gewoonlijk wat ouder.

Tabel 7. Leeftijd van het jongste kind in het gezin, naar achtergrondkenmerken (rijpercentages)

	0 - 2 jaar	3 - 5 jaar	6 - 11 jaar	12 - 17 jaar	18 - 24 jaar	n
Totaal	19,3	12,9	24,8	22,7	20,3	3.116
Geslacht (n.s.)						
Leeftijd ***						
jonger dan 35 jaar	65,9	20,9	12,1	0,9	0,2	580
35 - 44 jaar	16,2	21,5	42,9	17,5	1,8	1.074
45 - 54 jaar	0,7	2,5	19,1	41,4	36,3	971
55 jaar en ouder	0,7	0,9	4,4	23,1	70,9	316
Herkomst ***						
België	18,0	11,4	24,6	23,8	22,2	2.417
EU+	17,6	12,7	23,8	23,9	22,0	265
niet-EU+	26,5	19,8	26,7	16,8	10,2	299
Religie ***						
christelijk	17,3	11,5	23,6	23,9	23,8	1.449
islamitisch	25,1	23,1	26,5	16,1	9,3	273
een andere	33,4	11,8	19,6	19,5	15,8	54 ³²
geen (specifieke) geloofsovertuiging	20,2	12,5	25,9	22,7	18,6	758
Diploma *						
lager secundair onderwijs	16,7	11,1	26,6	22,5	23,1	326
hoger secundair onderwijs	16,5	12,4	23,9	23,7	23,5	776
hoger onderwijs of universiteit	20,9	13,5	24,8	22,1	18,7	1.775
Gezinstype ***						
gehuwd koppel	19,9	12,8	23,9	21,9	21,5	1.677
ongehuwd koppel	30,7	17,9	27,4	14,4	9,7	681
alleenstaande ouder	4,9	7,3	23,6	34,4	29,8	558
Aantal kinderen ***						
1 kind	23,9	10,6	18,6	18,6	28,3	939
2 kinderen	18,0	14,1	26,0	24,0	17,9	1.409
3 of meer kinderen	15,1	13,6	31,6	26,2	13,5	633

Exclusief de gezinnen met een jongste kind ouder dan 25 jaar (0,6%) en de gezinnen die geen kind meer tot het gezin rekenen (4,0%). Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

We zien verder dat hoger opgeleiden vaker een jongste kind in de jongere leeftijdscategorieën hebben. Hoger opgeleiden hebben vaker dan lager opgeleiden een jongste kind van 0 - 2 jaar (20,9% tegenover 16,7%), en minder vaak een jongste kind van 18 - 24 jaar (18,7% tegenover 23,1%). We weten uit [Wie nam in 2021 deel aan](#)

³² Percentages zijn minder betrouwbaar wegens n < 100.

[de gezinsenquête?](#) (Audenaert, 2022) dat de jongere leeftijdscategorieën iets hoger opgeleid zijn dan de oudere leeftijdscategorieën.

De aandelen alleenstaande ouders nemen toe, naarmate het jongste kind ouder is, van 4,9% tot 34,4%. Verder valt ook op dat ongehuwde koppels, waarvan we eveneens uit [Wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert, 2022) weten dat ze vaker in de jongste leeftijdscategorieën zitten dan gehuwde koppels, dus ook vaker een jongste kind hebben van 0 - 2 jaar oud (30,7% tegenover 19,9% bij de gehuwde koppels). We zien verder in tabel 7 ook nog dat wanneer respondenten een jongste kind hebben in de middelste leeftijdsgroep (6 – 11 jaar) ze vaker drie kinderen of meer hebben. Wanneer het jongste kind ouder wordt stromen er kinderen uit het gezin en daalt het aantal kinderen waarvan men vindt dat ze tot het gezin behoren.

4.3 EIGEN KINDEREN OF NIET?

Respondenten kunnen echter kinderen uit verschillende relaties in het gezin hebben. We vroegen voor elk kind of het een eigen kind, een stiefkind, een pleegkind of een adoptiekind is (zie tabel 1). We vroegen ook voor elk eigen kind naar de afstammingsrelatie door te vragen of dit eigen kind een kind is uit de huidige relatie of uit een vorige relatie (of dat men geen relatie had met de andere ouder). 29,7% van de respondenten die kinderen tot het gezin rekenen heeft in het gezin **één of meerdere kinderen uit een vorige relatie**³³ (de alleenstaande ouders zitten ook in deze categorie). Daarvan heeft 12,7% één kind uit een vorige relatie; 12,5% heeft twee kinderen uit een vorige relatie en 4,5% heeft drie of meer kinderen uit een vorige relatie. 1,2% van de respondenten heeft minstens één kind in het gezin waarvan ze aangeven dat ze **geen relatie** hadden **met de andere ouder**, en 6,4% van de respondenten geeft aan dat er één of meerdere **stiefkinderen** tot het gezin behoren. Hiermee gaan we naadloos over naar de samengestelde gezinnen.

4.4 SAMENGESTELDE GEZINNEN

Op basis van deze informatie over de afstammingsrelatie van de kinderen kunnen we immers ook zien ‘*vanuit het perspectief van de tot het gezin behorende kinderen*’ welke gezinnen **intacte gezinnen** zijn, en dus geen enkel van de tot het gezin behorende kinderen een scheiding meemaakte³⁴, en welke gezinnen niet. We volgen wat deze benaming betreft, bij gebrek aan een alternatief, de terminologie gehanteerd door het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) in Nederland (Van Gaalen & van Roon) en hechten net als het CBS daar geen normatief kader aan over wat goed of niet goed zou zijn³⁵. De andere gezinnen delen we verder op naar gezinnen waar geen partner bij het gezin hoort, de **alleenstaande ouders**, en **samengestelde gezinnen** waar wel een (nieuwe) partner bij het gezin hoort. Van alle gezinnen die nog een kind tot hun gezin rekenen³⁶ blijkt 64,8% een intact gezin te zijn, 22,2% van de gezinnen is een alleenstaande ouder en 13,0% van de gezinnen is een samengesteld gezin³⁷. Deze cijfers verschillen van de cijfers uit de vorige editie (respectievelijk 71,0%, 18,2% en 10,8%), maar het verschil is louter en alleen te wijten aan het verschil in steekproeftrekken. We zijn er in 2021 immers in

³³ Eigen kinderen, incl. adoptiekinderen, maar geen stiefkinderen. Pleegkinderen worden hier buiten beschouwing gelaten.

³⁴ Als respondenten of partners eerder een scheiding meemaakten in een kinderloze relatie, dan zullen we dit hier niet kunnen onderscheiden; als men nog kinderen heeft uit een vorige relatie die men nu niet tot het gezin rekent, dan zien we ze hier ook niet in deze tabel (zie verder).

³⁵ We zijn er ons ook van bewust dat ‘intact’ gezin geen optimaal label is voor gezinnen die geconfronteerd worden met het verlies van een kind door overlijden of wanneer alle contact met een gezinslid verloren is. Andere bronnen spreken verder ook van intacte gezinnen (Le Bourdais & Lapierre-Adamcyk, 2015).

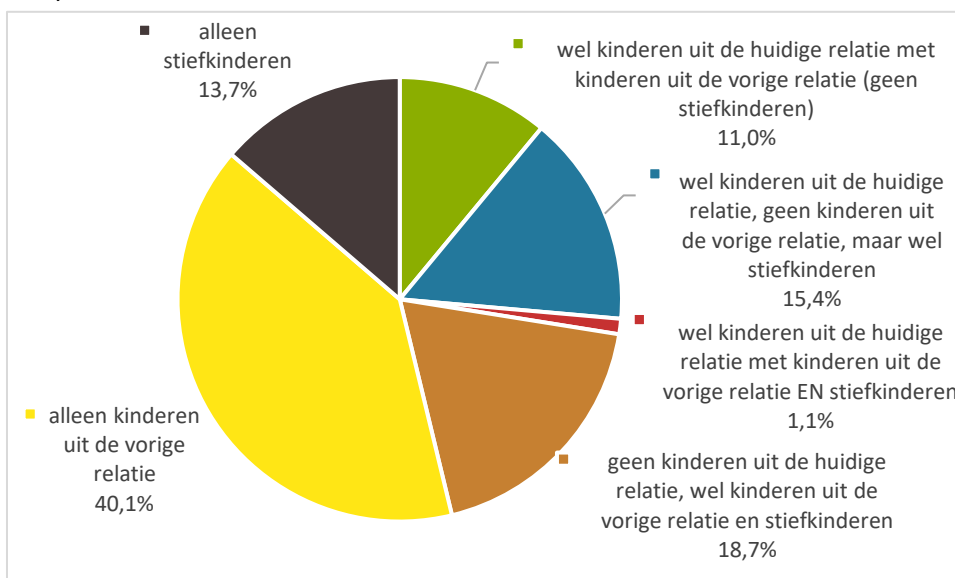
³⁶ 3,8% van de respondenten heeft zoals eerder aangegeven geen kinderen in het gezin. De % zijn respectievelijk 62,3%, 21,4% en 12,5% wanneer we spreken over alle respondenten in de gezinsenquête (dus ook degenen die geen kinderen tot het gezin rekenen).

³⁷ n = 3.082

geslaagd om ouders wiens kinderen officieel elders verblijven in te sluiten in de gezinsenquête. Een aanzienlijk deel van deze ouders wiens kinderen niet officieel bij hen verblijven rekenen deze kinderen wel tot hun gezin³⁸.

In figuur 7 combineren we de informatie over de afstammingsrelatie van de kinderen die tot het gezin behoren voor de samengestelde gezinnen. We zien dat 40,1% van de respondenten in een samengesteld gezin alleen kinderen uit de vorige relatie heeft; 13,7% heeft alleen stiefkinderen; 11,0% heeft zowel kinderen uit de huidige als de vorige relatie, maar geen stiefkinderen; 15,4% van de respondenten in een samengesteld gezin heeft wel kinderen uit de huidige relatie en stiefkinderen, maar heeft zelf geen kinderen uit een vorige relatie; 1,1% heeft zowel kinderen uit de huidige relatie als kinderen uit de vorige relatie EN stiefkinderen en 18,7% heeft kinderen uit een vorige relatie en stiefkinderen, maar heeft geen kind uit de huidige partnerrelatie. 27,5% van de respondenten in samengestelde gezinnen heeft bijgevolg kinderen uit de huidige partnerrelatie. 48,9% van de respondenten in een samengesteld gezin heeft stiefkinderen. 53,8% van de samengestelde gezinnen is een eenvoudig samengesteld gezin, met andere woorden: indien slechts één van de partners kinderen meebrengt uit een vorige relatie, en er binnen de huidige relatie geen nieuwe kinderen worden geboren, spreekt men in de vakliteratuur van eenvoudige stiefgezinnen. De overige samengestelde gezinnen zijn complexe stiefgezinnen (voor het gebruik van de concepten eenvoudige en complexe stiefgezinnen, zie bijvoorbeeld Sam (2014), Papernow (2022)).

Figuur 7. Afstammingsrelatie van de kinderen in samengestelde gezinnen (percentages, n = 394)

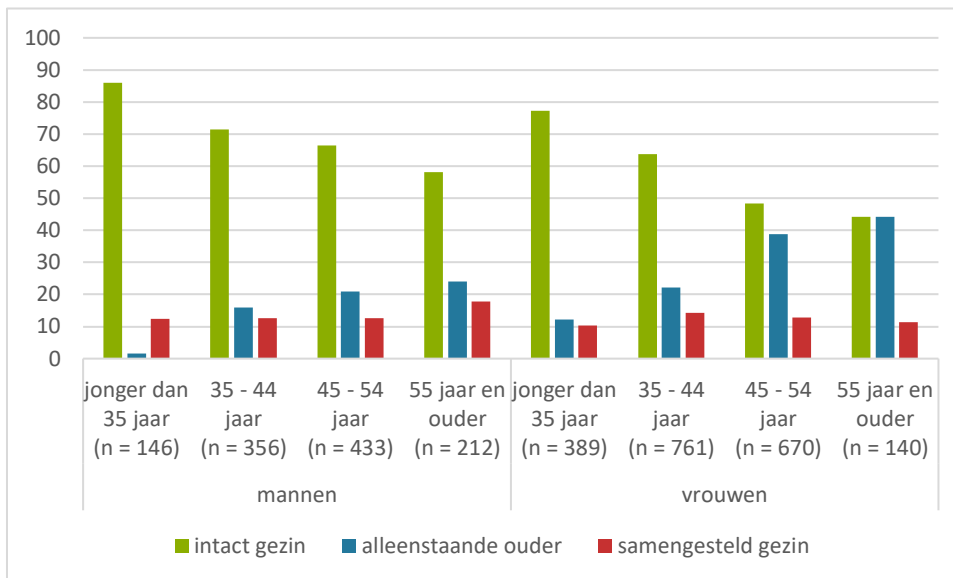
BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

Wanneer we de gezinnen bekijken naar een aantal achtergrondkenmerken van de respondent zien we een opvallend verschil naar geslacht, met vrouwen die minder vaak dan mannen deel uitmaken van een intact gezin (60,2% tegenover 70,1%) en vaker een alleenstaande ouder zijn (27,1% versus 16,6% alleenstaande vaders). Het deel uitmaken van een intact gezin daalt ook met de toenemende leeftijd van de respondenten, ten voordele van het aandeel alleenstaande ouders, en zoals eerder in 2016 al bleek (Audenaert, 2018) en zoals ook nu goed te zien is in figuur 8, dus voornamelijk voor vrouwen waar het aandeel alleenstaande moeders sterk toeneemt met de toenemende leeftijd. Het aandeel samengestelde gezinnen neemt licht toe met de toenemende leeftijd,

³⁸ 8,1% van deze ouders vormt een intact gezin, 61,6% van deze ouders is een alleenstaande ouder en 30,3% van deze ouders vormt een samengesteld gezin (n = 247), wat de toename in het globale aandeel samengestelde gezinnen verklaart.

van 11,5% bij respondenten jonger dan 35 jaar tot 15,5% bij respondenten van 55 jaar en ouder, en zoals we zien in figuur 8 is die toename te situeren bij de oudste mannen.

Figuur 8. Gezinnen naar gezinsvorm, leeftijd en geslacht (percentages)

Exclusief gezinnen waar geen kinderen tot het gezin behoren (3,8%). Significantieniveau: Pearson χ^2 voor de mannen: $p = 0,001$; voor de vrouwen: $p < 0,001$.

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2021](#)

Naar herkomst zien we dat respondenten met een herkomst buiten de EU+ iets minder vaak een samengesteld gezin vormen dan de respondenten met een herkomst in België of de EU+ (9,2% versus 13,9% en 13,0%, zie tabel 8). Het verschil is beperkt³⁹ en is te wijten aan de samenhang tussen herkomst en leeftijd (niet-EU+- gezinnen zijn gemiddeld genomen wat jonger en dus vaker nog een intact gezin) en de samenhang tussen herkomst en religie. Religie speelt immers ook een rol: het aandeel intacte gezinnen is het hoogste bij de islamieten (75,8%) en het laagst bij personen die geen (specifieke) geloofsovertuiging hebben. Personen die geen (specifieke) geloofsovertuiging hebben zijn vaker alleenstaande ouder of vormen vaker een samengesteld gezin dan personen die wel een geloofsovertuiging hebben. Islamieten vormen ook beduidend minder vaak een samengesteld gezin.

Het opleidingsniveau blijkt eveneens een samenhang te vertonen met het type gezin dat respondenten vormen. Respondenten met een diploma lager secundair onderwijs of hoger secundair onderwijs zijn betekenisvol vaker alleenstaande ouder (27,4% en 25,8%) dan respondenten met een diploma hoger onderwijs of universiteit (18,8%) en vormen ook net iets vaker een samengesteld gezin (14,0% en 17,1% tegenover 11,0%). Slechts 58,6% van de respondenten met hoogstens een diploma lager secundair onderwijs behoort tot een intact gezin, tegenover 70,2% van de respondenten met een diploma hoger onderwijs of universiteit⁴⁰.

Wat gezinskenmerken betreft: iets meer dan 9 op 10 respondenten in een gehuwd koppel vormt ook een intact gezin (91,4%). Van de respondenten in een ongehuwd koppel vormt 2/3 een intact gezin. Het aandeel intacte gezinnen daalt sterk naarmate de leeftijd van het jongste kind toeneemt, van 88,4% bij gezinnen met een jongste kind van 0 tot 3 jaar tot 53,5% bij gezinnen met een jongste kind van 18 tot 25 jaar. Opvallend is dat het percentage samengestelde gezinnen relatief weinig varieert over de verschillende achtergrondkenmerken van

³⁹ Verschillen in gezinsvorm naar herkomst (Pearson χ^2) met $p = 0,0139$.

⁴⁰ Verschillen in gezinsvorm naar opleidingsniveau (Pearson χ^2) met $p < 0,001$.

de respondent, behalve bij het gezinstype waar het aandeel ongehuwde koppels dat een samengesteld gezin vormt beduidend hoger is (één op drie of 33,3%) dan het aandeel gehuwde koppels dat een samengesteld gezin vormt (8,6%). Men kan dan stellen dat men in een samengesteld gezin minder vaak kiest voor een huwelijk.

Tabel 8. Gezinsvorm naar achtergrondkenmerken (rijpercentages)

	intact gezin	alleenstaande ouder	samengesteld gezin	<i>n</i>
Totaal ***	64,8	22,2	13,0	3.082
Geslacht ***				
mannen	70,1	16,6	13,3	1.147
vrouwen	60,2	27,1	12,7	1.960
Leeftijd ***				
jonger dan 35 jaar	80,6	8,2	11,2	535
35 - 44 jaar	67,2	19,4	13,5	1.117
45 - 54 jaar	57,0	30,3	12,7	1.103
55 jaar en ouder	53,2	31,3	15,5	352
Herkomst *				
België	64,1	22,1	13,9	2.494
EU+	61,5	25,5	13,0	279
niet-EU+	70,2	20,7	9,2	334
Religie ***				
christelijk	65,7	21,5	12,7	1.554
islamitisch	75,8	18,2	6,0	161
een andere	71,3	25,1	3,6	44 ⁴¹
geen (specifieke)	61,7	23,2	15,1	1.289
Diploma ***				
lager secundair onderwijs	58,6	27,4	14,0	351
hoger secundair onderwijs	57,1	25,8	17,1	818
hoger onderwijs of universiteit	70,2	18,8	11,0	1.828
Gezinstype ***				
gehuwd koppel	91,4	0,0	8,6	1.748
ongehuwd koppel	66,7	0,0	33,3	692
alleenstaande ouder	0,0	100,0	0,0	601
Leeftijd jongste kind ***				
0 - 2 jaar	88,4	5,5	6,2	525
3 - 5 jaar	76,7	12,2	11,1	355
6 - 11 jaar	63,8	20,4	15,8	727
12 - 17 jaar	52,0	32,5	15,5	707
18 - 24 jaar	53,5	31,4	15,1	667
Aantal kinderen ***				
1 kind	62,2	27,3	10,6	981
2 kinderen	67,6	21,3	11,1	1.457
3 of meer kinderen	62,7	16,8	20,5	669

Exclusief gezinnen waar geen kinderen (meer) tot het gezin behoren (3,8%). Significantiëniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2). BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

⁴¹ Percentages zijn minder betrouwbaar wegens n < 100.

Uit eerdere resultaten uit de gezinsenquête blijkt echter dat samengestelde gezinnen een gemiddeld kortere relatieduur laten optekenen dan intacte gezinnen en dat ze zich qua wijze waarop men de relatie formeel wilt vormgeven (maar ook qua andere aspecten van de partnerrelatie) nog nauwelijks laten onderscheiden van intacte gezinnen wanneer ze langdurig samenblijven (zie [Samengestelde gezinnen in Vlaanderen](#), Audenaert, 2020). Met andere woorden, hoe langer een gezin een samengesteld gezin vormt, hoe vaker men huwt.

Naar leeftijd van het jongste kind zien we een verschuiving richting meer alleenstaande ouders naarmate de leeftijd van het jongste kind toeneemt⁴², van 5,5% bij gezinnen met een jongste kind jonger dan 3 jaar tot 31,4% bij de gezinnen met een jongste kind jonger dan 25 jaar. Het aandeel samengestelde gezinnen neemt toe tot het jongste kind 6 jaar is, om daarna te stagneren rond 15%.

5 WAAR WONEN DEZE GEZINSLEDEN?

In de gezinsenquête vragen we voor elk gezinslid *of dit gezinslid officieel inwoont, met andere woorden of hij of zij zijn/haar domicilie gevestigd heeft bij de respondent, hoeveel dagen dit gezinslid feitelijk bij de respondent verblijft en indien het gezinslid ook elders verblijft, vragen we waar dit dan is*. Op deze manier kunnen we onder meer nagaan hoeveel gezinnen gezinsleden tellen die niet voltijds inwonen⁴³.

5.1 DOMICILIE OF WETTELIJKE VERBLIJFPLAATS

16,5% van de respondenten gaf voor één of meerdere gezinsleden op dat dit gezinslid zijn of haar domicilie elders heeft. Dus meer dan één gezin op 8 heeft één of meerdere gezinsleden waarvan ze vinden dat deze tot het gezin behoren (subjectieve gezinssamenstelling), maar die hun wettelijke verblijfplaats elders hebben. In 2016 was dit betekenisvol minder (9%), maar het verschil is te wijten aan het verschil in steekproeftrekken, want wanneer we alleen de respondenten bekijken die officieel samenwonen met hun kind jonger dan 25 jaar verdwijnt het verschil⁴⁴.

Welke relatie hebben de niet-gedomicilieerde gezinsleden met de respondent? In de meerderheid van de gevallen blijkt het om een eigen kind, adoptie- of pleegkind te gaan (66,4%) of een stiefkind (12,5%). In mindere mate een echtgeno(o)t(e) of partner (6,6%) of een ex-partner (6,4%). De overige 8,7% zijn schoonkinderen, kleinkinderen, ouders, broers, zussen, andere familieleden of niet-verwanten.

5.2 FEITELIJKE VERBLIJFPLAATS

Los van de wettelijke verblijfplaats kunnen gezinsleden ook (een deel van de tijd) elders wonen. Meer dan een vierde of 29,2% van de gezinnen heeft één of meerdere gezinsleden die een deel van de tijd elders verblijven. Dit is betekenisvol meer dan in 2016 (21,3%) en het verschil wordt slechts ten dele verklaard door het verschil in steekproeftrekken, want het blijft ook betekenisvol na controle voor het verschil in steekproeftrekken. Met andere woorden, wanneer we alleen de gezinnen in ogenschouw nemen die we kunnen vergelijken met de

⁴² Verschillen in gezinsvorm naar de leeftijd van het jongste kind (Pearson χ^2) met $p < 0,001$.

⁴³ Voor 6,2% van de gezinnen ontbreekt de informatie over de wettelijke verblijfplaats voor één (4,5%) of meerdere gezinsleden (1,7%). Voor de vraag hoeveel dagen het gezinslid bij de respondent verblijft, bedraagt het % gezinnen dat deze vraag niet voor alle gezinsleden heeft ingevuld 11,5% (meestal ontbreekt deze informatie slechts voor één gezinslid, 6,0%). In deze en de volgende paragrafen tellen we de gezinnen of gezinsleden voor wie men opgeeft dat ze hun domicilie elders hebben gevestigd of waarvoor men opgeeft dat ze ook elders verblijven. De hiernavolgende cijfers met betrekking tot de domicilie van de gezinsleden, het aantal dagen dat ze in het gezin verblijven en de tweede verblijfplaats refereren bijgevolg naar een ondergrens en zijn louter indicatief.

⁴⁴ Pearson χ^2 voor het verschil in het aandeel respondenten met gezinsleden wiens officiële verblijfplaats bij de respondent gevestigd heeft (domicilie) met $p = 0,4199$ (n.s.).

gezinnen in de gezinsenquête in 2016 (dus wiens min-25-jarige kind officieel in het huishouden van de respondent verblijft), zien we op vijf jaar tijd een statistisch klein, maar betekenisvolle toename van 2% in het aandeel gezinnen dat minstens één gezinslid heeft dat ook elders verblijft. Wat precies de reden is, is niet gekend, maar alvast in Nederland kwam men tot de bevinding dat meer jongeren in 2020 uit huis gingen dan in de voorgaande jaren en men zoekt er een verklaring in de coronapandemie. Door de afgenomen immigratie en in mindere mate door de toegenomen sterfte was er in Nederland een tijdelijke daling van het woningtekort. Mogelijks vonden uithuisgaande jongeren daardoor gemakkelijker een woning. Daarnaast vervielen de eindexamens in Nederland, met een hoger aantal studenten in het hoger onderwijs tot gevolg (hetgeen in Nederland een belangrijke reden is om het huis te verlaten) (Stoeldraijer, 2022)⁴⁵. Het merendeel van deze gezinnen telt slechts één gezinslid dat naast het gezin van de respondent **een tweede verblijfplaats** heeft (14,4%), of twee gezinsleden met een tweede verblijfplaats (10,0%). De overige 5,0% gezinnen telt meer dan twee gezinsleden met een tweede verblijfplaats.

Als we kijken naar de **verblijfsduur** van de gezinsleden van de respondenten, dan zien we dat in 10,3% van de gezinnen er minstens één gezinslid één week op twee elders verblijft, de zogenaamde week-om-week regeling. In 2016 was dit betekenisvol minder met 6,1%, zij het dat deze toename ook hier deels wordt verklaard door het verschil in steekproeftrekken⁴⁶. 20,4% van de gezinnen heeft één of meerdere gezinsleden die minder dan zeven dagen op zeven (en ook niet in een week-om-week regeling zitten) in het gezin van de respondent verblijven⁴⁷. In 2016 was dit betekenisvol minder met 15,9%. Ook deze toename wordt deels verklaard door het verschil in steekproeftrekken⁴⁸.

We bekijken achtereenvolgens de partners en de kinderen meer in detail. In de meeste gezinnen woont de partner voltijds in het gezin⁴⁹. Bij 2,0% van de gezinnen met een partner woont de partner minder dan zeven dagen op zeven in het gezin, waarvan 0,2% één week op twee. 10,2% van de gezinnen heeft één of meerdere kinderen die één week op twee elders wonen; 18,8% van de gezinnen heeft één of meerdere kinderen die één of meer dagen in de week elders wonen. Beiden tezamen genomen heeft meer dan één op vier of 27,9% van de gezinnen één of meerdere kinderen die één of meerdere dagen per week elders wonen⁵⁰.

Waar wonen ze dan? We vroegen aan de respondenten: *‘Verblijft dit kind niet alleen bij u, maar ook ergens anders. Waar is dat dan?’*. We zien in figuur 9 op de volgende bladzijde dat het merendeel van de gezinnen met kinderen met een tweede verblijfplaats minstens één kind heeft dat ook in het gezin van de andere ouder verblijft (56,6%) of op internaat of op kot zit (21,1%) of elders samenwoont met een partner (7,6%).

5.3 LEGENESTGEZINNEN

Wat als er geen kinderen meer feitelijk in het gezin verblijven? **Legenestgezinnen** zijn gezinnen waarin alle kinderen ouder zijn dan 18 jaar EN ‘feitelijk’ niet meer thuis wonen⁵¹. Het kan zeker zo zijn dat de wettelijke verblijfplaats (domicilie) nog steeds bij de respondent is en een deel van de respondenten vinden dat deze

⁴⁵ Corona drukt stempel op huishoudensvorming - NIDI

⁴⁶ Pearson χ^2 voor het verschil in het aandeel respondenten met gezinsleden die 1 week op 2 elders verblijven tussen 2016 en 2021: $p < 0,001$, en na controle voor het verschil in steekproeftrekken is $p = 0,0328$.

⁴⁷ De % sommen niet mooi tot 29,4% omdat er in sommige gezinnen zowel gezinsleden zijn die minder dan zeven dagen op zeven als één week op twee elders verblijven.

⁴⁸ Pearson χ^2 voor het verschil in het aandeel respondenten met gezinsleden die minder dan voltijds en ook niet 1 week op 2 elders verblijven tussen 2016 en 2021: $p < 0,001$, en na controle voor het verschil in steekproeftrekken is $p = 0,1971$ (n.s.).

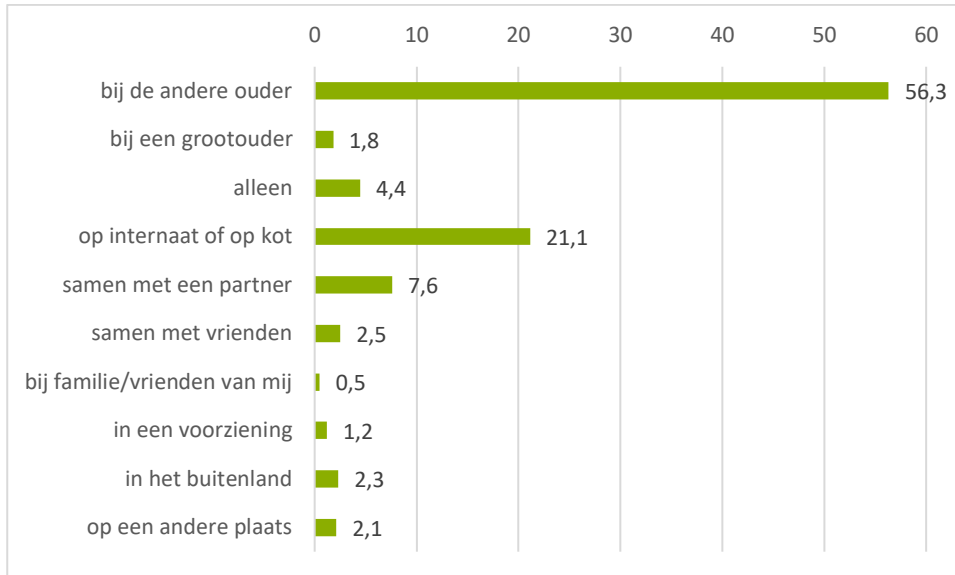
⁴⁹ Of ontbrekende antwoorden voor de partner bij 8,3% van de gezinnen.

⁵⁰ Of ontbrekende antwoorden voor één of meerdere kinderen bij 6,4% van de gezinnen.

⁵¹ Zo afgebakend door het wetenschappelijk begeleidende comité in de werkgroep ‘gezinsamenstelling en partnerrelaties’ (zie het verslag van het overleg op 19 april 2022, beschikbaar bij de auteur).

uithuiswonende kinderen nog steeds tot het gezin 'behoren'. 21,7% van de gezinnen met een jongste kind van 18 jaar of ouder in de gezinsenquête zijn legenestgezinnen.

Figuur 9. Gezinnen met kinderen met een tweede verblijfplaats, naar de andere verblijfplaats van de kinderen (percentages, n = 989)

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2021](#)

6 ANDERE KINDEREN

6.1 OVERLEDEN KINDEREN

Een aantal respondenten heeft naast de kinderen die tot het gezin behoren ook nog andere kinderen. We vragen hier ook expliciet naar *overleden kinderen*, en naar andere kinderen voor wie men nog niets invulde onder de vraag naar wie tot het gezin behoort. 3,2% van de respondenten geeft aan één (2,7%) of meerdere kinderen (0,4%) te hebben gehad die doodgeboren zijn of later overleden zijn⁵².

6.2 KINDEREN DIE NIET (MEER) TOT HET GEZIN BEHOREN

We vroegen onder een luik 'andere kinderen' aan de respondenten '*Heeft u nog kinderen over wie u nog niets invulde bij de vragen 1 en 2?*' In vraag 1 peilden we immers wie tot het gezin behoort en in vraag 2 peilden we naar reeds overleden kinderen. In de vraaginstructie geven we mee dat dit bijvoorbeeld kinderen kunnen zijn die intussen zelf een gezin hebben of die al lang niet meer bij de respondent verblijven. Meer dan één op tien of 12,0% van de respondenten geeft aan dat ze nog kinderen hebben die men dus niet of niet meer tot het gezin rekent. Van die 12,0% geeft 6,7% één kind op; 3,9% geeft twee kinderen op; 1,8% geeft drie kinderen of meer op⁵³.

⁵² Van de overige 0,1% weten we niet hoeveel kinderen ze hebben die doodgeboren zijn of later overleden zijn door item non respons (men vinkte geen antwoord aan).

⁵³ Een vergelijking met 2016 leert ons dat er geen significant verschil is in het opgeven van 'andere kinderen', maar wanneer we controleren voor het verschil in steekproeftrekken zijn er in 2021 net iets minder respondenten die 'andere kinderen' opgeven dan in 2016: 9,7% versus 13,2% (Pearson Chi-kwadraat test met $p < 0,001$).

Dit percentage verschilt naargelang de gezinsvorm. Uit tabel 9 blijkt dat van de 6,8% van de respondenten waarvan we eerder aangaven dat ze een intact gezin hadden, nog andere kinderen heeft die niet (meer) tot het gezin behoren. Voor alleenstaande ouders en samengestelde gezinnen ligt dit percentage hoger: respectievelijk 15,2% en 18,5%⁵⁴. 74,0% van de respondenten die aangeven dat er op het moment van bevraging geen kinderen (meer) tot het gezin behoren, geeft wel nog één of meerdere andere kinderen op⁵⁵. We weten ook van deze kinderen of ze wel of niet uit de huidige relatie stammen. We geven in tabel 9 eveneens de respondenten weer die aangeven nog kinderen uit een huidige of een vorige relatie of stiefkinderen te hebben die niet (meer) tot het gezin behoren, naar gezinsvorm.

Tabel 9. Respondenten met kinderen die niet (meer) tot het gezin behoren, naar afstammingsrelatie van de kinderen en gezinsvorm (percentages)

	Heeft u nog kinderen over wie u nog niets invulde bij de vorige vragen?					
	ja	n	ik heb nog kind(eren) uit de huidige relatie	ik heb nog kind(eren) uit een vorige relatie	ik heb nog stiefkind(eren)	n
Totaal	12,0	3.323	3,0	6,4	1,5	3.323
Gezinsvorm	***					
intacte gezinnen	6,8	2.034	3,8	1,4	0,8	2.112
alleenstaande ouders	15,2	568	0,3	9,9	0,7	601
samengestelde gezinnen	18,5	378	1,7	11,6	5,4	394
NVT (geen kinderen (meer) in het gezin)	74,0	106	10,9	47,8	6,5	116

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

In totaal gaat het om 582 kinderen. 45,9% van deze kinderen hebben het gezin van de respondent nog geen vijf jaar verlaten, 26,3% verliet het gezin tussen vijf en tien jaar geleden en de overige 28,2% van de kinderen verliet het gezin van de respondent meer dan tien jaar geleden. We vroegen ook voor elk van deze kinderen naar het geboortjaar en naar het jaar waarop deze kinderen het gezin van de respondent verlieten: *'Sinds welk jaar verblijft dit kind niet meer bij u?'* Op deze manier konden we ook nagaan hoe oud het kind was op het ogenblik dat het kind het ouderlijk huis verliet of, ingeval van een relatiebreuk van de ouders, van de respondent gescheiden werd. 5,7% van deze kinderen was jonger dan 6 jaar op het ogenblik dat het niet meer bij de ouder verbleef, nog eens 8,0% was 6 - 11 jaar, 10,7% was 12 - 17 jaar. Meer dan één op twee van de kinderen die niet (meer) tot het gezin behoren was 18 - 24 jaar op het moment dat het bij de ouder wegging (55,9%) en 18,8% was ouder dan 25 jaar. Maar dit betekent toch ook dat bijna een kwart van de kinderen (24,4%) die op het moment van bevraging niet (meer) tot het gezin behoren, het huis van de respondent heeft verlaten voor de leeftijd van 18 jaar.

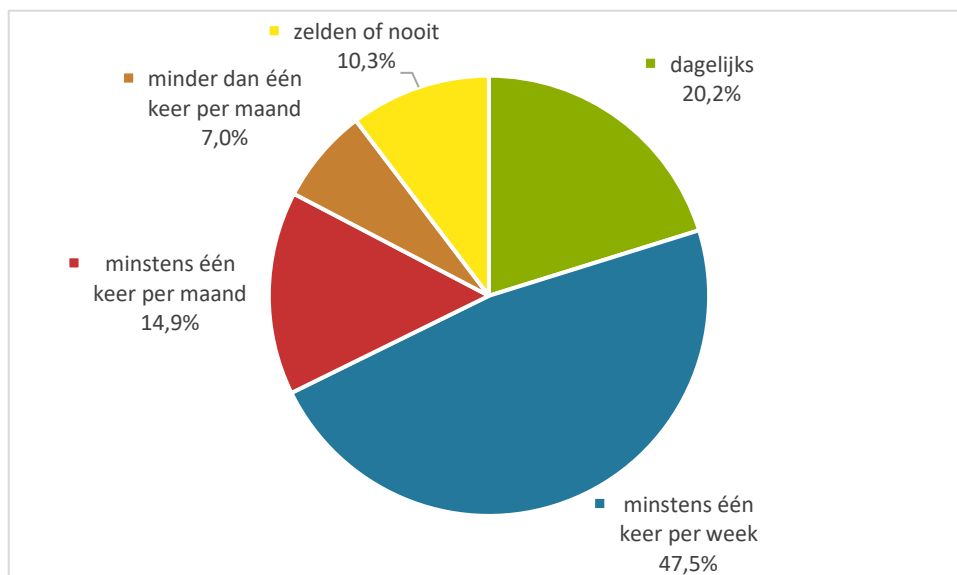
We vroegen tot slot over deze kinderen nog *'Hoe vaak heeft u contact met dit kind?'*. 20,2% van deze kinderen heeft (volgens de ouder waarbij het niet langer verblijft) dagelijks contact met deze ouder, 47,5% heeft minstens

⁵⁴ Merk op dat niet alle respondenten deze vraag hebben ingevuld. 7,1% vulde deze vraag niet in. Eigen aan een postenquête is dat 'niet relevant geachte vragen' gemakkelijk worden overgeslagen, met name ja/nee vragen. We veronderstellen dat het merendeel van de niet-ingevulde antwoorden een 'nee' betreft en tellen hier alleen de respondenten die kinderen opgaven. De cijfers uit deze alinea refereren bijgevolg naar een ondergrens en zijn louter indicatief.

⁵⁵ Een 20-tal respondenten geeft noch in het gezinsraster kinderen op die tot het gezin behoren op het moment van bevraging, noch onder 'andere kinderen'.

één keer per week contact met deze ouder, 14,9% minstens één keer per maand, 7,0% minder dan één keer per maand en 10,3% zelden of nooit (zie figuur 10). Een vergelijking met 2016 is minder evident omdat we hier niet de respondenten als onderzoekseenheid tellen, maar de kinderen van de respondenten. Vergelijkbare percentages in 2016 zijn respectievelijk 20,9% van deze kinderen heeft dagelijks contact met de ouder, 48,8% heeft minstens één keer per week contact met de ouder, 17,7% minstens één keer per maand, 6,1% minder dan één keer per maand en 6,6% zelden of nooit. Dit betekent dat we over het algemeen weinig verschillen zien, en dat er net iets meer ‘andere kinderen’ zijn (+ 3,7%) met wie er zelden of nooit nog contact is. Het is moeilijk te zeggen of de coronapandemie hierin een rol speelt.

Figuur 10. Kinderen die niet (meer) tot het gezin behoren naar hun contactfrequentie (niet gewogen percentages, n = 629)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

7 KINDERWENS

7.1 WIL MEN NOG KINDEREN?

We vroegen aan de respondenten: ‘*Verwacht u of uw partner op dit moment een kind?*’. 3,3% van de respondenten verwachtte op het moment van bevraging een kind. In 2016 ging het eveneens om 3,0%. Op de vraag *of men nog kinderen wilt*, antwoordt 11,0% van de respondenten ‘ja’. Daarvan willen de meesten (5,1%) nog één kind (van de 11,0% die dus nog een kind willen); 1,6% wilt nog twee kinderen, 0,2% wilt nog drie kinderen; 1,6% weet niet hoeveel kinderen men nog wilt en 2,5% van de respondenten geeft aan dat men nog kinderen wilt, maar dat het niet meer zal gebeuren. 6,6% twijfelt nog of ze nog kinderen willen en de overige 82,5% geeft aan geen kinderen meer te willen⁵⁶.

⁵⁶ Een vergelijking met 2016 is niet mogelijk omdat we in 2021 de antwoordmogelijkheid ‘ja, maar het zal niet meer gebeuren’ hebben toegevoegd.

Tabel 10. Kinderwens naar geslacht, leeftijd en herkomst (rijpercentages)

	Wilt u nog kinderen?				n
	ja	ja, maar het zal niet meer gebeuren	ik twijfel nog	neen	
Totaal	8,4	2,5	6,6	82,5	3.250
Geslacht (n.s.)					
Leeftijd ***					
jonger dan 35 jaar	29,0	3,1	18,9	49,0	543
35-44 jaar	6,1	3,8	7,8	82,2	1.130
45-54 jaar	2,2	1,6	0,8	95,4	1.173
55 jaar en ouder	0,4	0,5	0,3	98,9	404
Herkomst ***					
België	5,2	2,6	6,5	85,8	2.615
EU+	8,9	2,5	3,6	85,0	285
niet-EU+	21,8	2,2	9,2	66,8	350
Religie ***					
christelijk	7,8	2,3	5,1	84,8	1.631
islamitisch	23,4	1,8	8,7	66,0	173
een andere	12,8	2,0	16,6	68,7	44 ⁵⁷
geen (specifieke)	6,0	3,0	7,6	83,4	1.338
Diploma ***					
lager secundair onderwijs	12,8	2,8	4,6	79,8	396
hoger secundair onderwijs	8,2	0,9	6,9	84,0	868
hoger onderwijs of universiteit	7,3	3,4	6,8	82,4	1.868
Gezinstype ***					
gehuwd koppel	8,7	2,2	5,3	83,9	1.800
ongehuwd koppel	10,9	3,2	10,9	75,0	715
Gezinsvorm ***					
intact gezin	9,6	2,7	7,2	80,5	2.076
alleenstaande ouder	4,2	2,9	5,8	87,1	589
samengesteld gezin	8,1	1,9	7,6	82,4	383
Leeftijd jongste kind ***					
0 - 2 jaar	25,0	2,6	21,2	51,2	518
3 - 5 jaar	12,8	3,8	8,3	75,2	348
6 - 11 jaar	5,4	3,9	5,4	85,3	716
12 - 17 jaar	1,1	3,3	2,3	93,3	694
18 - 24 jaar	0,7	0,1	0,4	98,8	654
Aantal kinderen ***					
1 kind	17,2	4,0	9,9	68,9	958
2 kinderen	4,3	1,9	6,3	87,5	1.429
3 of meer kinderen	3,5	2,1	3,8	90,6	661
geen kinderen (meer)	5,5	1,3	1,1	92,0	107

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

⁵⁷ Percentages zijn minder betrouwbaar wegens n < 100.

Er is geen betekenisvol verschil naar geslacht, wel naar leeftijd van de respondenten. Zoals we kunnen verwachten daalt de kinderwens sterk met de toenemende leeftijd (zie tabel 10), zowel voor mannen als voor vrouwen⁵⁸. We zien ook een betekenisvol verschil naar herkomst, 21,8% van de respondenten met een herkomst buiten de EU+ heeft nog een kinderwens, tegenover 5,2% van de respondenten met een Belgische herkomst⁵⁹. Voor de volledigheid geven we nog een aantal andere resultaten mee in tabel 10 zoals dat de meeste respondenten die nog een kinderwens hebben zich situeren in de groep met een jongste kind tot 6 jaar en met één kind.

7.2 WAAROM WILT MEN (NOG) KINDEREN?

In 2021 vroegen we voor het eerst ook aan respondenten waarom men kinderen wenst. Veel onderzoek naar de kinderwens spitst zich toe op de remmende factoren. Met de vraag '*Waarom wilt u (nog) kinderen? Ik wil of wilde (nog) kinderen omdat (vul aan) ...*' wilden we in kaart brengen wat gezinnen ertoe beweegt om meerdere kinderen te wensen⁶⁰. De meeste antwoorden werden gegeven door respondenten in de jongste twee leeftijdscategorieën, respondenten met een intact gezin en één kind. We geven voor elk citaat mee of het om een moeder of vader gaat, hoe oud ze zijn en welke de gezinsconstellatie is. Noteer dat het ook hier het gezin betreft zoals dit werd opgegeven in het gezinsraster bij de vraag 'Wie hoort – volgens u – bij uw gezin?' en dat een respondent mogelijks ook nog een partner of kinderen kan hebben die (nog) niet (meer) tot het gezin behoren.

79 keer werd aangehaald, waarvan 63 keer door vrouwen en 16 keer door mannen, dat men nog een broer of zus wenst voor het kind dat men reeds heeft. Men ziet dat als **een meerwaarde voor het kind**. Daarbij wordt ook gerefereerd aan het belang van het delen van een **speciale verwantschapsband** ... (wat als anders wordt gezien dan andere familiebanden of vriendschappen). We citeren hieronder enkele van de antwoorden in de genoemde strekkingen. Ik wil of wilde (nog) kinderen omdat:

... één kind niet volledig voelt. Omdat een broer of zus ons een meerwaarde lijkt voor onze zoon. (vrouw, 30 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... onze kinderen dan veel aan elkaar hebben (hopelijk). Samen spelen, dingen bespreken, er voor elkaar zijn. Die band is anders dan met ouders of met de beste vriend. Plus, we hebben zelf de liefde en mogelijkheid om een tweede kind een goed leven te geven. (vrouw, 31 jaar, gehuwd koppel met één kind)

Men wilt daarmee ook gevoelens van '**eenzaamheid**' vermijden. Het belang van een speelkameraadje of het niet alleen moeten zijn – 'alleen is maar alleen' – wordt regelmatig vermeld.

... we graag twee kinderen hebben, zodat ze ook samen kunnen spelen. (vrouw, 30 jaar, ongehuwd koppel met één kind)

... één is maar alleen, een kind is niet gemaakt om alleen te zijn. (man, 32 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... ik graag een broertje of zusje voor mijn zoontje wil, zo is hij nooit alleen. (vrouw, 31 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... ik graag nog zwanger wil worden en nog een speelkameraadje wil hebben voor mijn dochter. Alleen is maar alleen. (vrouw, 33 jaar, ongehuwd koppel met één kind)

⁵⁸ We zien het verschil in kinderwens naar leeftijd zowel voor mannen als voor vrouwen: Pearson χ^2 voor mannen: $p < 0,001$; voor vrouwen: $p < 0,001$.

⁵⁹ We zien ook dit verschil in kinderwens naar herkomst zowel voor mannen als voor vrouwen met Pearson χ^2 voor mannen: $p < 0,001$; voor vrouwen: $p < 0,001$.

⁶⁰ De meeste respondenten hebben al minstens één kind aangezien dit een criterium was voor selectie in de steekproef (zie het methodologisch rapport).

... ik graag een gezin van 4 wil. Zo kan mijn zoontje een speelkameraadje in zijn broertje of zusje vinden en is hij niet alleen. (vrouw, 24 jaar, ongehuwd koppel met één kind)

Een enkele keer wordt in dit verband de pandemie aangehaald.

... ik houd van een grote familie. Ook voor de kinderen is het goed en zeker in omstandigheden zoals nu met corona kan dat het contact met anderen vervangen. (vrouw, 24 jaar, gehuwd koppel met twee kinderen)

De eigen ervaring, zowel als enig kind, als deel uitmaken van een groot gezin, speelt daarin een rol zoals verschillende respondenten aangeven.

... het zou leuk zijn dat mijn zoon niet enig kind blijft. Ik kom zelf uit een groot gezin en vond dit heel leuk. Je hebt veel aan elkaar. (alleenstaande moeder, 34 jaar, één kind)

... ik kom zelf uit een gezin met 4 kinderen en er valt altijd iets te beleven. Zeer leuk, er is altijd iemand om op terug te vallen. Ik ben niet graag eenzaam. (vrouw, 53 jaar, ongehuwd koppel in een samengesteld gezin met één kind in het gezin en nog twee kinderen die niet (meer) tot het gezin worden gerekend)

... ik de enige dochter van mijn ouders ben en ik vond het niet altijd leuk als kind. (vrouw, 31 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... ik graag de rijkdom van broers en zussen hebben wil doorgeven aan mijn dochters. (vrouw, 30 jaar, ongehuwd koppel met twee kinderen)

Dit eenzaamheidsargument speelt ook mee wanneer men verder kijkt naar latere levensfasen. Men geeft dan aan dat het kind later dan niet alleen komt te staan en later steun kan vinden in de siblingrelatie.

... ik wil dat mijn zoon later gezelschap heeft. Als enig kind is het heel eenzaam en dan kan hij later ook niet met iemand dingen overleggen (vrouw, 35 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... één kind maar alleen is. Broer of zus erbij is leuker, meer steun op latere leeftijd (vrouw, 39 jaar, ongehuwd koppel met één kind)

mijn dochter dan een speelkameraad heeft, ze leert ook delen en ook dat ze iemand heeft moesten wij (ouders) er niet meer zijn. (vrouw, 30 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... Ik wil of wilde (nog) kinderen omdat mijn gezin nog niet volledig is en ik niet wil dat één kind later alleen moet instaan voor alles (vrouw, 31 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... het meer leven in huis is, gezellig. Ons kind heeft dan ook een broer of zus om samen herinneringen op te bouwen en na onze dood nog steeds iemand van dichte familie te hebben waar hij een verleden mee heeft. (vrouw, 32 jaar, ongehuwd koppel met één kind)

58 keer werd een **specifieke kinderwens** aangehaald waarbij men aangeeft dat men veelal 2, en soms drie kinderen wenst.

... ik graag nog een broertje of zusje wil voor mijn zoontje, liefst 2. Ik heb altijd al 3 kindjes gewild. (vrouw, 33 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... c'est mon projet de famille: d'avoir 2 enfants. (vrouw, 33 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... because it is always my dream to have 3 kids. (man, 37 jaar, gehuwd koppel met twee kinderen)

... we voelen dat we nog een tweede kind willen, een broer of zus voor onze zoon. (vrouw, 30 jaar, gehuwd koppel met één kind)

Daarnaast werd 34 keer het wensen van **een 'groot' gezin** genoemd.

... ik altijd een grote kinderwens heb gehad en graag met kindjes bezig ben. (vrouw, 30 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... we graag een groot gezin hebben, het leven in huis. Door natuurlijke wijze of als opvanggezin. Hier is nog meer dan liefde in overvloed. (vrouw, 31 jaar gehuwd koppel met twee kinderen)

... ik een groot gezin wil en graag kinderen zie en voldoende financiële middelen heb om ervoor te zorgen. (man, 42 jaar, ongehuwd koppel met één kind)

53 keer worden antwoorden gegeven die we kunnen catalogeren onder ‘verrijking’. In de gezinsenquête wordt elders in het vragenboekje gepeild naar gevoelens van verrijking bij het opvoeden van kinderen (zie [Opvoeding](#), Vancoppenolle, Dupont en Nys, 2023). De gevoelens die daar, naast de ervaring van verrijking, aan bod komen zijn geluk, trots en plezier. De gevoelens die respondenten hier bij deze vraag aanhalen zijn: liefde, men houdt van kinderen, maar kinderen geven ook liefde terug, kinderen zijn leuk, kinderen zijn het mooiste wat er is, kinderen brengen gezelligheid met zich mee, kinderen brengen leven in huis en dergelijke. Het woord ‘verrijking’ wordt zelf ook enkele keren vermeld. Hieronder volgt een bloemlezing uit de antwoorden die we kunnen sorteren onder ‘verrijking’:

... ik ervan overtuigd ben dat kinderen opvoeden een meerwaarde aan mijn leven is, een aparte vorm van onvoorwaardelijke liefde. Een verrijking! (vrouw, 30 jaar, ongehuwd koppel met twee kinderen)

... children are the pride to every parent. (vrouw, 29 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... in my family having at least 3 or more children is our pride, not just at birth, but also taking good care of them as well. I love to have at least two more children. (man, 32 jaar, gehuwd koppel met twee kinderen)

... ik hou van moederschap, ik zie graag kinderen. Ik wil dat mijn dochter nog een broer of zus heeft. (vrouw, 31 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... j'aime avoir une famille nombreuse pour en profiter de jours en jours leurs joie. (vrouw, 27 jaar, gehuwd koppel met drie kinderen)

... omdat ik het fijn vind en met veel plezier er voor zorg. (vrouw, 45 jaar, gehuwd koppel)

... ik hou van kinderen, ik hou ook van mijn vrouw en ik wil kinderen van haar (man, 54 jaar, gehuwd koppel in een samengesteld gezin, met twee kinderen die behoren tot het huidige gezin en drie kinderen die niet (meer) tot het gezin behoren)

... omdat dit het mooiste geschenk ooit is. (man, 35 jaar, alleenstaande ouder met één kind)

... mijn echtgenoot en ik graag drie kinderen willen. Altijd leven in huis. (vrouw, 32 jaar, gehuwd koppel met twee kinderen)

... je hier veel van terug krijgt en alles (activiteiten) leuker is met kinderen erbij. (vrouw, 28 jaar, gehuwd koppel met één kind)

... het gezellig en leerrijk is om met eigen kinderen bezig te zijn (vrouw, 30 jaar, ongehuwd koppel met één kind)

Ook het gevoel dat het gezin nog niet ‘compleet’ is, speelt een rol, of van een andere strekking: het gevoel dat dat men nog liefde te geven heeft.

... mijn/onze kinderwens is nog niet vervuld, het gezin voelt nog niet compleet. (vrouw, 31 jaar, gehuwd koppel met twee kinderen)

... ik het gevoel soms heb dat ons gezin nog niet compleet is. (vrouw, 37 jaar, gehuwd koppel met twee kinderen)

... ik graag een broer of zusje wil voor ons zoontje en zo ons gezin als compleet zal voelen. (vrouw, 33 jaar, ongehuwd koppel met één kind)

... dit het gezin compleet maakt. Er is ruimte binnen het gezin, huis en hart. (vrouw, 34 jaar, gehuwd koppel met twee kinderen)

... we graag een groot gezin hebben, het leven in huis. Door natuurlijke wijze of als opvanggezin. Hier is nog meer dan liefde in overvloed. (vrouw, 31 jaar, gehuwd koppel met twee kinderen)

Andere genoemde redenen zijn: men wilt zelf een kind met de huidige partner of de nieuwe partner wilt een kind.

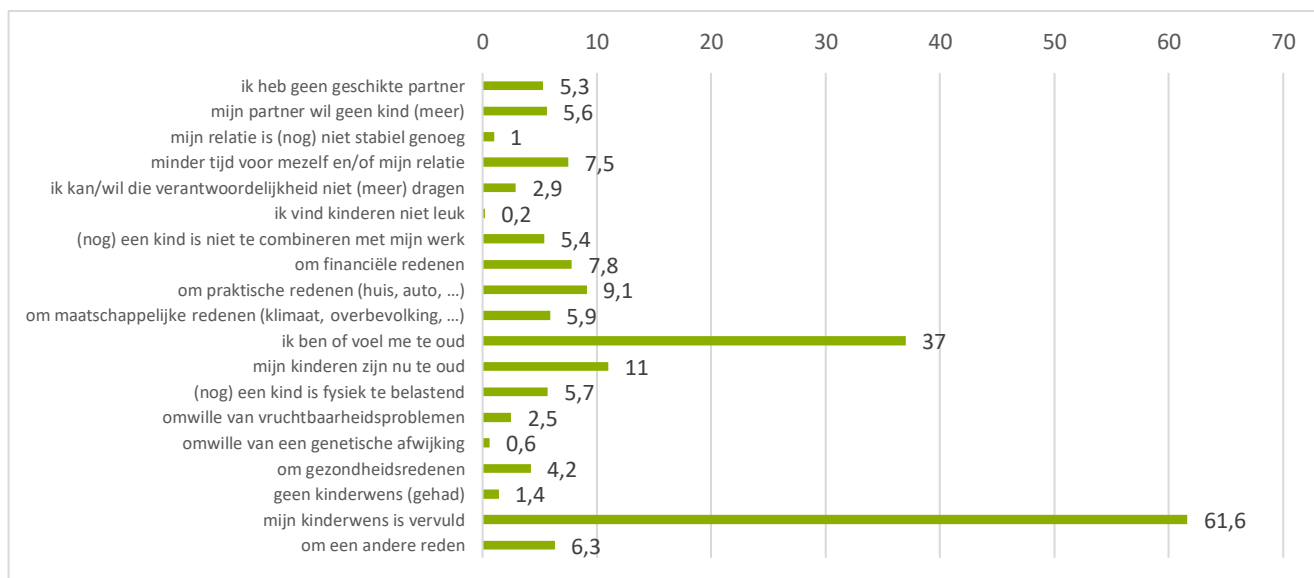
... we willen samen nog twee kinderen omdat we graag kinderen zien en we allebei een kinderwens hebben en ook samen van ons tweeën een kind willen. (vrouw, 30 jaar, ongehuwd koppel, samengesteld gezin met één kind)

... ik mijn nieuwe partner graag ook een kind gun en ook omdat ik graag ook minstens één kind bij wil om meer sfeer in huis te brengen. (man, 37 jaar, gehuwd koppel, geen kinderen in het gezin, maar wel nog een kind dat hij niet (meer) tot het gezin rekent)

7.3 REDENEN OM GEEN KINDEREN (MEER) TE WILLEN

We vroegen in de gezinsenquête ook 'Waarom twijfelt u om nog kinderen te krijgen, of waarom wilt u geen kinderen meer?'. Een aantal antwoordmogelijkheden werden opgesomd en respondenten die nog twijfelen of die aangeven geen kinderen meer te willen of die nog wel een kind willen, maar voor wie het niet meer zal lukken konden zowel meerdere antwoorden aanvinken als in een open antwoord bij 'andere reden' iets invullen. Voor meer dan zes op de tien van deze ouders, is de kinderwens vervuld (61,6%). Daarnaast wordt 'ik ben of voel me te oud' het meest aangevinkt (37,0%) en 'mijn kinderen zijn nu te oud' (11,0%) (zie figuur 11). Vervolgens in aflopende volgorde: om praktische redenen (9,1%), om financiële redenen (7,8%), negatieve impact op de tijd voor zichzelf of de partnerrelatie (7,5%), om maatschappelijke redenen (5,9%), geen geschikte partner hebben (5,3%), fysiek te belastend (5,7%), de partner wilt geen kind (meer) (5,6%), niet te combineren met het werk (5,4%), om gezondheidsredenen (4,2%), de verantwoordelijkheid niet meer willen of kunnen dragen (2,9%), vruchtbaarheidsproblemen (2,5%), de relatie is niet stabiel genoeg (1%) en omwille van een genetische afwijking (0,6%)⁶¹.

Figuur 11. Redenen om te twijfelen of geen kind meer te willen (percentages, n = 3.034)

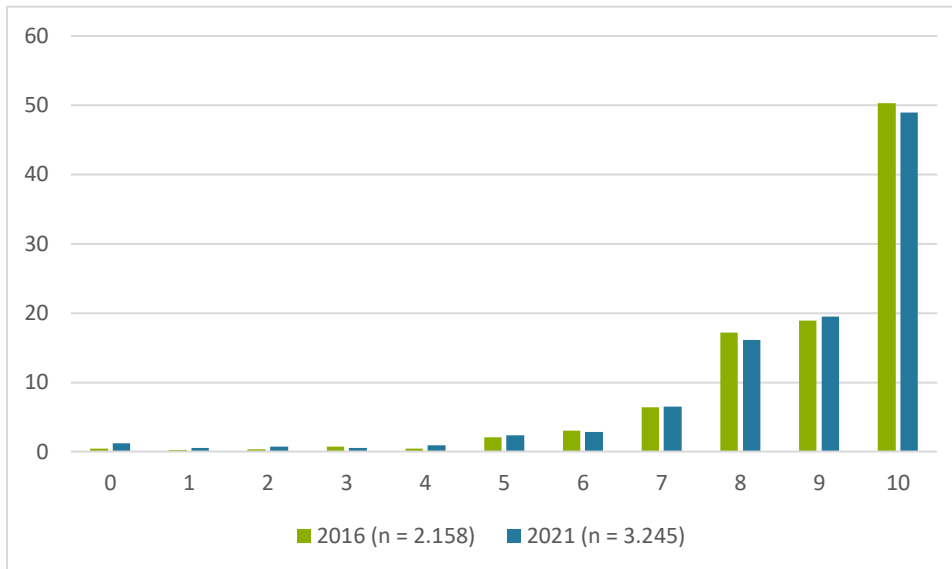
BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

⁶¹ Deze antwoorden liggen qua grootteorde in lijn met wat we te zien kregen in 2016. Omwille van het toevoegen van verschillende antwoordmogelijkheden is een statistische vergelijking niet aangewezen.

8 TEVREDENHEID MET DE SAMENSTELLING VAN HET GEZIN

Doorheen de gezinsenquête peilden we naar de tevredenheid met een aantal levensdomeinen. De **tevredenheid met de samenstelling van het gezin**, is een eerste in het vragenboekje. We vroegen naar de tevredenheid met de samenstelling van het gezin door middel van de volgende vraagstelling: *'Hoe tevreden of ontevreden bent u met de samenstelling van uw gezin?'*. Respondenten konden een score geven gaande van 0 tot 10. We zien dat het overgrote merendeel van de respondenten (84,6%) een score geeft van 8 of meer. In 2016 was dit net wat meer: 86,4%. Net als in 2016, geeft (bijna) de helft van de respondenten (49,0%) een 10.

Figuur 12. Tevredenheid met de gezinssamenstelling, 2016 - 2021 (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2016 – 2021

We zien in 2021 geen betekenisvol verschil naar geslacht, met andere woorden, mannen en vrouwen zijn even tevreden met hoe hun gezin er uit ziet. In 2016 waren vrouwen nog betekenisvol minder tevreden met de samenstelling van het gezin dan mannen. Met name de alleenstaande moeders waren minder tevreden met de samenstelling van het gezin. Met het insluiten van meer gescheiden, en dus ook meer alleenstaande vaders in de steekproef (zie [Wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert, 2022)), zien we dat dit betekenisvolle verschil in de tevredenheid met de samenstelling tussen mannen en vrouwen verdwenen is. Ook naar leeftijd zien we weinig verschil⁶².

We kunnen de tevredenheid van de respondenten met de samenstelling van hun gezin ook weergeven in gemiddelden. De gemiddelde tevredenheid van alle respondenten met de wijze waarop hun gezin is samengesteld is 8,75 (mediaan is 9,0). Mannen scoren gemiddeld 8,7, vrouwen iets meer met 8,8. Er is geen

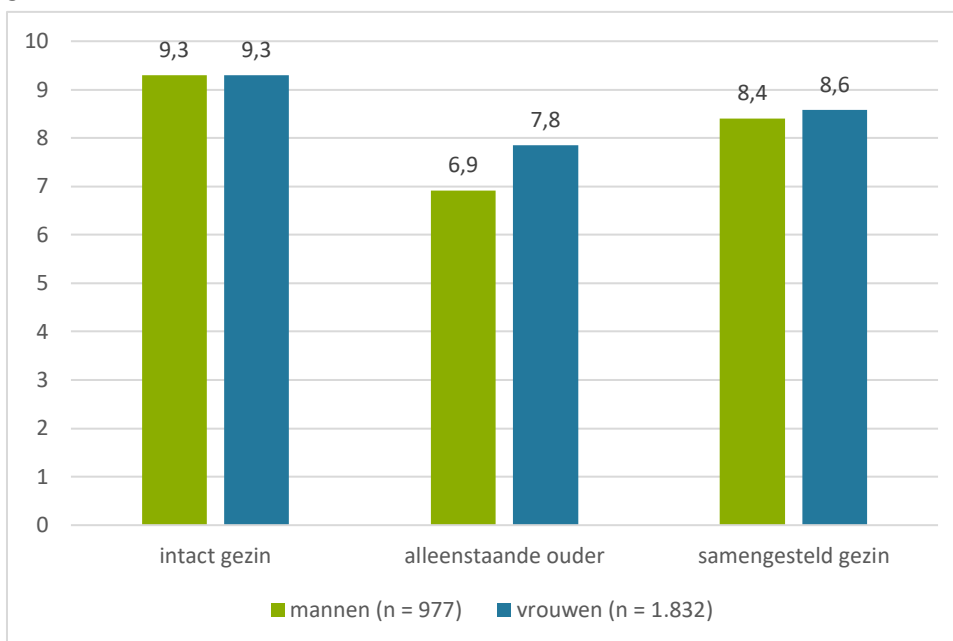
⁶² We zien geen verschil in de tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar geslacht of leeftijd: Pearson χ^2 voor verschillen naar geslacht: $p = 0,3991$ (n.s.) en voor verschillen naar leeftijd: $p = 0,3533$ (n.s.).

betekenisvol verschil in de tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar leeftijd, noch voor mannen, noch voor vrouwen⁶³, en ook niet naar herkomst⁶⁴ of opleidingsniveau⁶⁵.

De gemiddelde tevredenheid van alleenstaande ouders ligt met 6,9 voor de mannen en 7,8 voor de vrouwen wel beduidend lager dan bij intacte gezinnen (9,3 zowel voor de mannen als voor de vrouwen) en neemt weer toe voor samengestelde gezinnen, eveneens zowel voor mannen (8,4) als voor vrouwen (8,6)⁶⁶.

De gemiddelde tevredenheid is het grootst bij gezinnen met twee of drie kinderen, en het minst bij wie geen kinderen (meer) tot het gezin rekent⁶⁷, al is het verschil ondanks de lagere score voor mannen alleen voor vrouwen significant. Met andere woorden, het aantal kinderen is wel relevant voor de mate waarin men tevreden is met de samenstelling van het gezin.

Figuur 13. Gemiddelde tevredenheid met de samenstelling van het gezin, naar gezinsvorm en geslacht

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

⁶³ Kruskal-Wallis Test voor het mediaanverschil in de tevredenheid met de gezinssamenstelling tussen mannen en vrouwen: $p = 0,9182$ (n.s.); Kruskal-Wallis Test voor mediaanverschillen in de tevredenheid met de gezinssamenstelling naar leeftijd: $p = 0,3132$ (n.s.); voor mannen: $p = 0,2356$ (n.s.) en voor vrouwen: $p = 0,8333$ (n.s.).

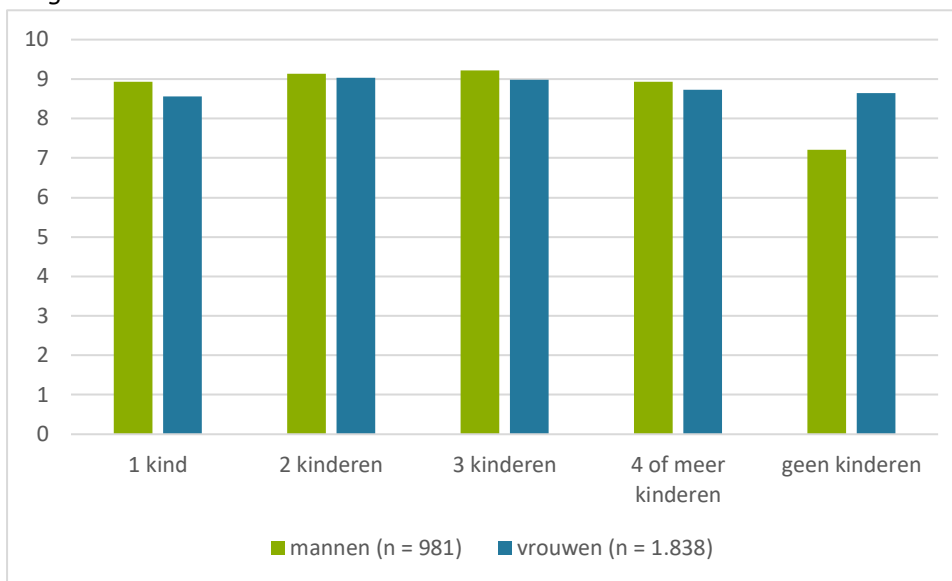
⁶⁴ Kruskal-Wallis Test voor mediaanverschillen in de tevredenheid met de gezinssamenstelling naar herkomst: $p = 0,1077$ (n.s.).

⁶⁵ Kruskal-Wallis Test voor mediaanverschillen in de tevredenheid met de gezinssamenstelling naar hoogst behaalde diploma: $p = 0,1637$ (n.s.).

⁶⁶ Kruskal-Wallis Test voor het mediaanverschil in de tevredenheid met de gezinssamenstelling naar gezinsvorm (intacte gezinnen, alleenstaande ouders, samengestelde gezinnen): voor mannen: $p < 0,001$ en voor vrouwen: $p < 0,001$.

⁶⁷ In deze groep zitten ook een groot deel alleenstaanden (zie '[Wie nam in 2021 deel aan de gezinsequête?](#)'). Kruskal-Wallis Test voor het mediaanverschil in de tevredenheid met de gezinssamenstelling naar het aantal kinderen: voor mannen: $p = 0,1047$ (n.s.) en voor vrouwen: $p < 0,001$.

Figuur 14. Gemiddelde tevredenheid met de samenstelling van het gezin naar aantal kinderen en geslacht

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

9 WAT HAD MEN LIEVER ANDERS GEZIEN IN DE SAMENSTELLING VAN HET GEZIN?

Naast het bevragen van de tevredenheid met de gezinssamenstelling door middel van een score op 10, vragen we in een open vraag ook *'Welke zaken in de samenstelling van het gezin men liever anders had gezien en waarom?'*. Respondenten konden hier hun wensen en verzoeken over de samenstelling van hun gezin kwijt. Heel wat deelnemers, 35,6% van de respondenten (n = 1.176) antwoordden op deze open vraag. Daarvan antwoordden 303 respondenten dat de vraag voor hen niet van toepassing was of dat ze niets anders wilden zien in de samenstelling van hun gezin, of dat het goed is zoals het is. 15 respondenten beperken zich tot een beschrijving van de situatie.

Uit een verkennende lezing van de eerste 50 antwoorden bleek dat de antwoorden doorgaans of (1) betrekking hebben op de partnerrelatie of het ontbreken ervan of (2) op de kinderwens of de omgangsregeling voor de kinderen. We gaven, net als in 2016, in een eerste lezing van alle uitspraken elke uitspraak een code op (1) argumenten die betrekking hebben op de partner of het ontbreken van een partnerrelatie en/of op (2) argumenten die betrekking hebben op de kinderen (kinderwens of de relatie met de kinderen) of (3) andere of meer algemene verzoeken. Vervolgens sorteerden we de uitspraken volgens deze initieel gegeven code en verfijnden we deze in een tweede lezing. Aan een aanzienlijk deel van de uitspraken kunnen we meerdere codes toekennen. Tussen haakjes staat telkens het aantal keer dat aan uitspraken een vergelijkbare code werd toegekend. Het valt daarbij op dat een aantal respondenten zich niet beperken tot de samenstelling van het gezin, maar ook andere thema's in het gezinsleven aanraken.

We sorteren de vele verzoeken onder twee grote categorieën, nl. gezinsvorming en gezinsontbinding, aangevuld met een meer algemene categorie 'andere'. We geven ook hier voor elk citaat mee of het om een moeder of vader gaat, hoe oud ze zijn en welke de gezinsconstellatie is. Noteer dat het ook hier het gezin betreft zoals dit werd opgegeven in het gezinsraster bij de vraag 'Wie hoort – volgens u – bij uw gezin?' en dat een respondent mogelijks ook nog een partner of kinderen kan hebben die (nog) niet (meer) tot het gezin behoren.

9.1 VERZUCHTINGEN MET BETREKKING TOT GEZINSVORMING

9.1.1 De partner

De meeste verzuchtingen die we kunnen catalogeren onder gezinsvorming en die gaan over de partner komen van alleenstaande ouders of ouders in samengestelde gezinnen. Alleenstaande respondenten wensen vaak **een partner of een (stabiele) relatie** (n = 129). Genoemde redenen zijn dan bijvoorbeeld gevoelens van eenzaamheid tegengaan, hulp bij de opvoeding van de kinderen, (emotionele) steun, het is (financieel) gemakkelijker en dergelijke.

Ik had liever ... mijn kinderwens is vervuld, ik ben gelukkig met mijn kinderen, maar nu zij ouder en zelfstandig worden mis ik een partner. Door corona, wanneer de kinderen op hun kot verblijven, voel ik mij HEEL erg eenzaam. (alleenstaande moeder, 55 jaar met twee kinderen)

Ik had liever een partner gehad. Dikwijls eenzaam ... (alleenstaande vader, 54 jaar wiens kinderen reeds uit het gezin zijn gestroomd)

Ik had liever een partner gehad. Iemand om op te steunen nadat mijn zoon het huis uitgaat!! (alleenstaande moeder, 49 jaar met één kind)

Ik had liever een geschikte partner aan mijn zijde gehad. Soms is het wat veel om alleen te doen. (alleenstaande moeder, 45 jaar met drie kinderen)

Ik had liever iemand die me kan helpen bij de opvoeding van de kinderen. En mijn huis is te klein. (alleenstaande moeder, 37 jaar met zes kinderen)

Ik had liever iemand waar ik op kon terugvallen voor praktische hulp, en als emotionele steun voor als het eens wat moeilijker gaat. (alleenstaande moeder, 35 jaar met twee kinderen)

Ik had liever een partner. Een extra ouder voor de kinderen. Alleenstaande ouder zijn is zwaar. (alleenstaande vader, 40 jaar met twee kinderen)

Ik had liever een partner. Omdat het leuker is met twee en makkelijker financieel. (alleenstaande moeder, 49 jaar met één kind)

Soms verwoorden ze het als ‘**een gezin**’ vormen (n = 16) of een ‘normaal’ gezin, ‘klassiek of traditioneel’ gezin of ‘perfect’ gezin (n = 7).

J'aurais préféré un homme pour compléter une bonne famille, selon la vie normale d'un être humain. (alleenstaande moeder, 41 jaar met vijf kinderen)

Ik zou liever een traditioneel gezin hebben (vader, moeder en kind). Er is geen vader in beeld nu! (alleenstaande moeder, 45 jaar met één kind)

Ik had liever een normaal gezin met twee ouders, samenwonend, zodat de kinderen één thuis hebben. (alleenstaande moeder, 44 jaar met twee kinderen)

Ik had liever een nieuwe vaste partner om samen een gezin te vormen. (alleenstaande moeder, 35 jaar met twee kinderen)

Ik had liever een partner en meer kinderen als wens, een echt gezin. (alleenstaande moeder, 42 jaar met één kind)

Ook respondenten in een samengesteld gezin uiten wel eens de verzuchting om een gemakkelijker, traditioneel of ‘normaal’ gezin te kunnen vormen (n = 5).

Ik had liever een traditioneel gezin. Een samengestelde gezinssituatie met vier kinderen en twee ex-partners waar ook rekening mee gehouden moet worden, is erg complex en ook druk. (vrouw, 41 jaar met 4 kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever een klassiek gezin behouden. De relatie met de stiefkinderen is heel moeilijk. (vrouw, 49 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever een gemakkelijkere gezinssamenstelling. Nu zijn we een nieuw samengesteld gezin wat niet altijd 'makkelijk' is qua evenwichten, financiële regelingen. (vrouw, 47 jaar met vijf kinderen in een samengesteld gezin)

Daarnaast wordt **'samenwonen' met de partner** vermeld (n = 17). Eén keer wordt de hereniging met de partner uit het buitenland vermeld (een hereniging die op het moment van bevraging niet mogelijk was door gesloten grenzen omwille van de pandemie (n = 1).

Mijn verloofde zou komen in april 2020, door corona zijn de grenzen gesloten en kunnen we momenteel niet samen zijn. (alleenstaande moeder, 47 jaar met één kind)

Ik had liever samengewoond met mijn huidige partner. Vanwege het aantal kinderen (elk drie) is dit nu niet mogelijk, qua ruimte, organisatie ... (vrouw, 34 jaar met drie eigen kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever reeds samengewoond met mijn partner. Omwille van een lange echtscheidingsprocedure (waarbij van in het begin duidelijk was dat er geen verzoening zou komen) konden we geen woning kopen. (vrouw, 42 jaar met één kind in een samengesteld gezin)

Ik had liever een partner om mee samen te wonen en nog één of meer eigen kinderen. (man, 49 jaar met drie kinderen in een samengesteld gezin)

Enkele respondenten geven niet direct aan een partner te willen, maar wensen wel een **vaderfiguur voor de kinderen** (n = 24, waarvan 20 alleenstaande ouders en 4 ouders in een samengesteld gezin).

Ik had liever een aanwezige vader gehad in plaats van voor quasi alles alleen te staan. (alleenstaande moeder, 45 jaar met twee kinderen)

Ik had liever een vader voor de kinderen die er ook echt was! (alleenstaande moeder, 59 jaar met drie kinderen)

Ik had liever een 'vaderfiguur' voor mijn kinderen bij ons thuis, mét gelijke verantwoordelijkheid & als steun voor mezelf. Dit zowel qua verantwoordelijkheid als fysieke kracht (gezien mijn gezondheidsproblemen). (alleenstaande moeder, 43 jaar met twee kinderen)

Een beetje van een andere orde is dat een aantal ouders aangeven dat men de huidige partner liever wat vroeger had leren kennen (n = 3) of dat men liever een andere (ex-)partner had gehad (n = 2), bijvoorbeeld omwille van intrafamiliaal geweld.

Ik had liever mijn partner eerder leren kennen zodat ik mogelijks ook eerder moeder werd. Ik hoop op mijn 35ste een tweede kind gezond ter wereld te kunnen brengen. (vrouw, 33 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had liever dat we elkaar vroeger hadden ontmoet, zodat mijn oudste kind een betere relatie (misschien!) zou kunnen hebben met mijn vriend. (vrouw, 36 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had graag een partner gehad die niet agressief was. (alleenstaande moeder, 47 jaar met drie kinderen)

9.1.2 Kinderen

Liefst 177 respondenten geven aan dat ze **liever meer kinderen** hadden gehad, zonder zich uit te spreken over kenmerken van het gewenste kind. Wel worden er soms redenen meegegeven waarom het niet is gelukt om meer kinderen te hebben waaronder 'te laat of nu te oud' (zie ook [7.3.](#)).

Ik had liever nog een kind gehad, maar te laat de ware gevonden. (vrouw, 50 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik zelf had graag twee kinderen, maar mijn partner wilde er maar één. Nu ben ik wel tevreden want we kunnen financieel toch iets meer geven aan één kind dan aan twee: rijbewijs, studies, later centje voor inbreng huis ... met twee kinderen wordt dit al moeilijker. En de combinatie gezin/werk is zo draaglijker. (vrouw, 43 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had graag nog een kind gehad. Leeftijd laat het niet meer toe. (man, 47 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Ik had graag toen ik nog wat jonger was nog een tweede kind binnen mijn huidige relatie gehad. (vrouw, 44 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had graag nog extra nakomer gehad als compagnie bij de jongste. (man, 58 jaar met (nog) één kind in een intact gezin)

Ik had graag nog een tweede kindje gehad. Dat is plezanter voor mijn ander kind. (alleenstaande moeder, 42 jaar met één kind)

Ik had graag meerdere (4) kinderen gekregen maar omwille van medische redenen bij echtgenote was dit niet mogelijk na de geboorte van het tweede kind. (man, 51 jaar, gehuwd met twee kinderen in een intact gezin)

Een tweede kind maakt het compleet. (man, 35 jaar met één kind in een intact gezin)

Soms wou ik dat ik drie kinderen had. Dit is wat ik vroeger altijd wou. (vrouw, 33 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Een aantal respondenten hadden liever nog een dochter erbij gehad, of wensen dat ze een dochter hadden in plaats van een zoon (n = 31). Redenen worden niet meegegeven, uitgezonderd een enkele keer wordt verwezen naar de relatie moeder-dochter.

Ik had graag ook een meisje gehad. (vrouw, 58 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had graag twee meisjes en twee jongens in plaats van drie jongens en één meisje. (vrouw, 51 jaar)

Ik had graag ook een dochter gehad. Nu zit ik met twee zonen, maar ze zijn 'gelukkig' allebei gezond. (man, 57 jaar, met twee kinderen in een intact gezin)

J'aurais préféré avoir une fille au moins suite que j'ai quatre garçons. (man, 60 jaar met (nog) één kind in een intact gezin)

Omgekeerd komt ook voor, maar minder: tien respondenten geven aan graag nog (of liever) een zoon te hebben gehad. Ook hier wordt slechts een enkele keer een reden meegegeven, in casu de band vader-zoon (zie citaat hieronder). Eén keer schrijft een respondent dat ze liever eerst een zoon had gehad en dan de dochter in plaats van omgekeerd.

Ik had graag eens ondervonden wat het is om als vader een zoon te hebben. Maar mijn huidige gezinssamenstelling geeft mij minstens evenveel voldoening. (man, 36 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

J'aurais préféré encore un fils parce qu'on forme une nouvelle famille et nous n'avons pas d'enfants ensemble. (vrouw, 40 jaar met drie kinderen in een samengesteld gezin)

Een aantal keren wordt gemeld dat men liever (nog) een kind van zichzelf wenste (n = 1) of dat men wilde dat men een eigen kind had in plaats van een stiefkind (n = 5) of, zoals bovenstaande citaat ook al aantoont, dat men (nog) een kind had met de huidige partner of dat men wenste dat alle kinderen stamden uit de relatie met de huidige partner (n = 15). Vijf keren wordt aangegeven dat men liever geen stiefkind(eren) had gehad. Vier keren geeft men aan (nog) een pleegkind te wensen.

Ik had liever twee kinderen van mezelf in plaats van één van mezelf en één pluskind. (vrouw, 29 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever alleen eigen kinderen. De opvoeding van een kind dat niet van u is wordt vaak onderschat. (vrouw, 30 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever alle kindjes van mezelf gehad, wat niet wil zeggen dat ik mijn pluszoon niet ongelooflijk graag zie. (vrouw, 29 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever alleen kinderen van mezelf gehad, zo had ik ook alle beslissingen met mijn partner kunnen bespreken. Nu heb ik geen 'rechten noch voordelen' voor het derde kind dat zwaar gehandicapt is. (vrouw, 42 jaar met drie kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever met mijn huidige partner kinderen. (man, 37 jaar met vier kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever mijn kind met mijn huidige partner. (man, 50 jaar met één kind in een samengesteld gezin)

I would have preferred having all my kids with one spouse. Blended families are difficult. (man, 38 jaar met drie kinderen in een samengesteld gezin)

13 keren wordt gemeld dat men **liever minder kinderen** had gehad, waarvan enkele keren wordt gerefereerd aan de gezinslast die komt kijken bij het hebben van een tweeling of een kind met een beperking (en waar men niet op had gerekend). Een enkele keer geeft men aan **liever geen kinderen** te hebben gehad.

Ik was liever gestopt bij één kind. (man, 47 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had liever ... achteraf bekeken, het gehouden bij twee kinderen, omdat de last van drie kinderen op het gezin toch behoorlijk groot is. (man, 47 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Ik had liever gewoon één of twee kinderen gehad. Natuur heeft er anders over beslist. (vrouw, 37 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Gezien de druk vanuit maatschappij en het leven, zouden we minder/geen kinderen genomen hebben, momenteel met twee ADHD-kinderen is er weinig/geen rust. Maar anders zijn we heel tevreden. (man, 36 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Ideaalbeeld was twee kinderen (op voorhand). Maar we kregen na onze zoon nog een tweeling. Met momenten heel druk en vermoeiend, toch kunnen we hen nu niet meer missen uiteraard. (vrouw, 30 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Drie keren wordt aangegeven dat men wenste dat een (ouder) kind eindelijk eens **het huis uit** zou gaan.

I would have preferred if my daughter of 25 would move out, because she needs to develop a career in work. (man, 49 jaar met vijf kinderen in een intact gezin)

Mijn zoon wordt 25. Ik wil hem der uit. Ik wil rust. (vrouw, 57 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever dat de stiefdochter niet meer thuis woonde. Heb ik heel slechte relatie mee. (man, 51 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Over de tijdspanne waarop men kinderen kreeg wordt heel wat gereflecteerd: men had liever **de kinderen sneller na elkaar** gehad (n = 22), of niet zo snel na elkaar (n = 3).

J'aurais préféré d'avoir moins d'ecart pour le quatrième enfant pour qu'il soit un peu moins mis à l'ecart par ses soeurs (vrouw, 36 jaar met vier kinderen in een intact gezin)

Ik had liever gehad dat de leeftijd van mijn kinderen meer bij mekaar aansloot (man, 58 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Ik had liever minder tijd tussen het tweede en het derde kind. Uit 'schrik' dat de leefwereld van het tweede en derde kind te ver uit elkaar zou liggen en er dus minder aansluiting zou zijn. (vrouw, 33 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Ik had liever minder leeftijdsverschil tussen de kinderen voor betere mentale connectie (vrouw, 41 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Ik had liever iets minder tijd tussen zoon en dochter. Ze zouden nog meer van elkaar leren (man, 39 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Ik had liever gehad dat mijn jongste dochter minder had gescheeld in leeftijd met de twee oudsten, maar wij zagen pas de mogelijkheid om een derde kind te nemen vanaf dat mijn vrouw 4/5 is beginnen werken. (man, 53 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Ik had liever de tweeling een jaartje later gekregen. Vier kinderen op vier jaar tijd krijgen is erg intensief zorgen (vrouw, 36 jaar met vier kinderen in een intact gezin)

De twee oudste kinderen verschillen maar 13 maanden. Het was best een zware periode toen ze baby waren. Nu heel fijn. (vrouw, 41 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Men was soms liever **op jongere leeftijd aan kinderen** begonnen (n = 22) of op latere leeftijd (n = 3).

Ik had liever eerder aan kinderen kunnen beginnen; dan zouden het er wel eens meer dan drie kunnen geworden zijn! (vrouw, 52 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Ik had liever jonger kinderen gekregen (natuur werkte niet mee) ... (man, 53 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Ik had liever mijn partner eerder leren kennen zodat ik mogelijks ook eerder moeder werd. Ik hoop op mijn 35ste een tweede kind gezond ter wereld te kunnen brengen. (vrouw, 33 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had liever nu al een tweede kind gehad omdat mijn leeftijd begint mee te spelen. (vrouw, 39 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had liever, achteraf gezien, misschien nog iets langer gewacht met kinderen, omdat dit toch een 'opoffering' is en druk brengt binnen de relatie en dergelijke. Maar perfect gelukkig hoor! (vrouw, 29 jaar met één kind in een intact gezin)

9.2 VERZUCHTINGEN MET BETREKKING TOT GEZINSONTBINDING

Veel respondenten gaven op één of andere manier aan dat ze **liever niet gescheiden waren** geweest (n = 87). Dit kan refereren naar het proces van de scheiding of naar het liever niet uiteengegaan zijn met de vorige partner en/of liever gehad hebben dat men niet gescheiden was zodat de kinderen in een stabiel gezin konden opgroeien. Ook wordt soms verwezen naar het gezin(sleven).

Ik had liever geen scheiding doorgemaakt. (man, 56 jaar)

Ik had liever nog samen geweest met mijn ex-partner. (alleenstaande moeder, 41 jaar met één kind)

Ik had liever in het originele gezin gebleven voor de kinderen. Relationeel is alles nu veel beter met mij en mijn huidige echtgenoot. (man, 52 jaar met vier kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever gehad dat mijn twee oudste kinderen geen scheiding moesten meemaken. (vrouw, 42 jaar met drie kinderen in een samengesteld gezin)

Ik was liever niet gescheiden. Het gras is niet groener bij de buren. (alleenstaande vader, 55 jaar met twee kinderen)

Ik had liever gehad dat mijn kinderen niet in een gebroken gezin moesten opgroeien. (alleenstaande vader, 38 jaar met twee kinderen)

Ik had liever gehad dat mijn ex partner en ik niet uit elkaar gingen. Ik mis hem wel in de opvoeding van m'n dochter. Het missen van het vaderfiguur als ze bij mij is (alleenstaande moeder, 37 jaar met één kind)

Ik was liever een gezin gebleven met de vader van mijn kinderen. (alleenstaande moeder, 33 jaar met twee kinderen)

Ik had liever dat wij samen waren gebleven, zou een heel ander en veel leuker leven geweest zijn. Ik mis het echte gezinsleven (alleenstaande vader, 42 jaar met twee kinderen)

Het **co-verblijfsouderschap** is voor een deel van de gezinnen een doorn in het oog. Ouders geven immers aan liever **meer contact met hun kinderen** te hebben (n = 18)⁶⁸ en hun kinderen liever meer bij zich (n = 36) of zelfs permanent bij zichzelf te hebben wonen (n = 32). Het kan ook gaan om stiefkinderen.

Ik had liever mijn zoon terug kunnen zien na de scheiding. (alleenstaande vader, 50 jaar, geen kinderen (meer) in het gezin)

Ik had liever niet gescheiden geweest, en daarbij in co-ouderschap waardoor ik mijn kinderen al 12 jaar de helft van hun leven mis. (alleenstaande moeder, 49 jaar met vier kinderen)

Ik had liever mijn dochter altijd bij me gehad, maar het is belangrijk dat ze beide ouders ziet. (alleenstaande vader, 30 jaar met één kind)

Ik had liever al mijn kinderen non-stop bij mij gehad. (man, 43 jaar met vier kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever mijn kinderen wat meer willen zien. Door problemen in een vorige relatie zie ik hen maar één weekend op twee. (alleenstaande vader, 50 jaar met twee kinderen)

Ik had ook liever een week om week co-ouderschap met mijn eigen kinderen, dit is omwille van praktische redenen niet haalbaar. (man, 34 jaar met vijf kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever dat mijn kinderen de helft van de tijd bij mij woonden. (alleenstaande moeder, 53 jaar)

Ik had liever dat de kinderen van mijn partner vaker bij ons woonden. (vrouw, 40 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever dat beide kinderen van mijn partner evenveel bij ons verblijven. (vrouw, 40 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Men geeft ook aan dat het delen van de verantwoordelijkheden inzake opvoeding en ouderschap met de ex-partner beter zou kunnen (n = 7). Ook is er een zekere verzuchting naar **betere gezinsrelaties** (n = 18), veelal tussen de stiefouder en de kinderen, maar soms ook tussen de kinderen onderling. Een enkele keer wordt gemeld dat men liever vroeger uit elkaar was gegaan (n = 1), dat men liever geen vechtscheiding had meegemaakt (n = 2) of dat een kind een betere thuissituatie had bij de andere ouder (n = 1).

Ik had liever dat er een betere relatie zou zijn tussen mijn partner en mijn zoon. (vrouw, 46 jaar met drie kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever dat mijn huidige partner meer contact met en interesse zou hebben in mijn kinderen. (man, 50 jaar met drie kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever een betere overeenkomst tussen de kinderen. Er is veel ruzie onder hen. (man, 41 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Ik had liever wat minder botsende karakters en meer unanimiteit gehad in de doelen van ons gezin, maar ik besef natuurlijk dat perfectie niet bestaat en dat ik gelukkig mag zijn met een gezond gezin. (man, 43 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Ik had liever mijn dochter een stabiele thuissituatie zien hebben bij haar echte papa (...). Iets waar wij elke dag keihard mee bezig zijn. (man, 31 jaar, met twee kinderen in een samengesteld gezin)

⁶⁸ Dit betreft niet altijd respondenten met een scheiding ...

Er zijn ook gezinnen die geconfronteerd worden met verlies. Ouders wiens partner overleden is geven begrijpelijkerwijs aan dat ze liever hadden dat deze **partner niet was overleden** of dat deze partner er nog was (n = 12). Er zijn ook ouders die op dezelfde wijze refereren aan een miskraam of hun **overleden kind** (n = 20).

Ik had liever geen weduwe geworden en een echte biologische vader voor mijn kinderen + co-ouderschap liever niet voor kinderen die niet van jezelf zijn (moeilijk). (vrouw, 48 jaar met vier kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever geen overlijden meegemaakt van de moeder van mijn dochter. (man, 55 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Ik had liever dat mijn partner nog leefde om samen met hem voor de kinderen te zorgen. (alleenstaande moeder, 52 jaar met twee kinderen)

Ik had liever in 2020 niet onverwacht zwanger geworden en kort nadien een miskraam gehad. (vrouw, 39 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Jammer dat ons dochtertje tijdens een vergevorderde zwangerschap overleden is. Gelukkig hebben we daarna nog een zoon gekregen, maar het blijft jammer. (vrouw, 51 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Wij verloren intra-uterien ons kleine kind; voor ons en onze kinderen een groot verdriet. We keken uit naar haar komst. (man, 67 jaar met zes kinderen in een intact gezin)

Mijn vrouw en oudste dochter hebben beiden zelfmoord gepleegd. Ik had liever dat ze beiden nog bij mij woonden. (alleenstaande vader, 61 jaar met twee kinderen)

Ik had liever mijn oudste dochter ook nog in ons midden gehad, maar nu is ze ons (b)engeltje. (vrouw, 44 jaar)

Een aantal respondenten geeft aan dat men wilde dat men (nog) zou samenwonen met het kind (n = 14). Dit kan gaan om een wens tot gezinshereniging bij gezinnen met een migratieachtergrond of om kinderen die reeds het gezin zijn uitgestroomd of om uithuisgeplaatste kinderen.

J'aurais préféré que ma première fille soit avec nous, parce qu'elle est encore en Afrique et l'état Belge lui refuse le visa de regroupement familiale. (alleenstaande moeder, 35 jaar met vier kinderen)

Ik had mijn dochter liever nog iets langer thuis zodat ze kon sparen, maar ze is onmiddellijk na haar studies gaan samenwonen. (vrouw, 52 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had liever gehad dat dat de kinderen langer thuis waren gebleven. (alleenstaande moeder, 50 jaar met twee kinderen)

Ik had liever gehad dat mijn zoontje niet in een pleeggezin was geplaatst. (vrouw, 27 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

9.3 ANDERE VERZUCHTINGEN

Een aantal verzuchtingen vallen moeilijk te sorteren onder gezinsvorming of gezinsontbinding. We lijsten ze hier op. Zo wordt een **(te) hoge gezinslast** en de balans gezin-zorg en werk ook een aantal keren aangehaald zonder dat men aangeeft minder kinderen te willen (n = 8) (zie ook eerder).

Ik had liever niks anders gezien. Soms is het niet evident om een kind te hebben omwille van de combo werk-zelfzorg-zorg voor het kind. Die balans is, nu ze [de dochter] zo klein is, niet evident. (vrouw, 33 jaar met één kind in een intact gezin)

Het is perfect zoals het is, alleen zwaar met drie jonge kinderen. (vrouw, 38 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

Ik heb de gezinslast van drie kinderen onderschat. (man, 45 jaar met drie kinderen in een intact gezin)

J'aurais préféré de ne pas avoir à penser et régler les choses pour tous les membres de ma famille. (alleenstaande moeder, 36 jaar met één kind)

Ik ben alleen met drie kindjes, dus heel druk en weinig tijd ... (alleenstaande moeder, 26 jaar met drie kinderen)

Ook wensen een aantal ouders dat de ouders, broers of zussen dichterbij wonen (n = 5).

I would have preferred to have more family and support here in Belgium (alleenstaande vader, met één kind)

I would have preferred to have one more child and my brother and parents near me (vrouw, 43 jaar met één kind in een intact gezin)

Respondenten geven ook aan dat ze liever hadden dat ze ofwel zelf **niet beperkt** waren (n = 1), of dat de partner niet beperkt was (n = 2) en/of dat de kinderen niet beperkt waren (n = 12). Vier keren werd ook meegegeven dat men liever geen gezondheidsproblemen of dat men een betere gezondheid in het gezin had.

Ik had liever niet in een rolstoel gezeten omdat ik hierdoor vele dingen niet kan doen met mijn gezin. Nu moet mijn vrouw zwaarder werk doen wat ik normaal doe ... dat pikt! (man, 37 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Ik had liever geen kind met een handicap en geen echtgenote met permanente medische aandoening. (man, 51 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Ik had liever een gelukkig gezin met kinderen zonder beperkingen. Doch zien we ze beiden zeer graag. Het vraagt psychisch, fysiek & sociaal veel van ons gezin/relatie. (vrouw, 34 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had liever dat de dochter van mijn echtgenote geen beperking had. (man, 44 jaar met twee kinderen in een samengesteld gezin)

Best veel respondenten geven mee dat ze een grotere of een eigen **woning** behoeven (n = 32) en/of dat ze liever **een job** hadden (n = 7) **of een betere financiële situatie** (n = 13). Men zou dan meer tijd kunnen doorbrengen met het gezin of nog een kind wensen.

Mijn huis is te klein. Ik wil graag een huis met twee slaapkamers. Dat is heel goed voor ons gezin. (vrouw, 27 jaar met twee kinderen in een intact gezin)

Ik had liever een grotere woning, dichterbij de winkels (dichtstbijzijnde winkel is 4km). Zonder auto veel te moeilijk. (alleenstaande moeder, 27 jaar met vier kinderen)

Ik had liever twee kinderen, maar het is moeilijk om een betaalbaar appartement te vinden met drie kamers en een tuin. (vrouw, 31 jaar met één kind in een samengesteld gezin)

J'aurais préféré leur offrir un meilleur endroit pour vivre, mais c'est trop chère pour nous une famille recomposé de six personnes. (vrouw, 24 jaar met vier kinderen in een samengesteld gezin)

Als we nog voor een derde kind gaan, is ons huis sowieso te klein! Misschien iets groter wonen ... zien wat de toekomst brengt. (vrouw, 28 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had liever een eigen huis met de mogelijkheid om meer ruimte te hebben (voor een nieuw gezin). De stap terug naar het huis van mijn moeder was na de relatiebreuk onvermijdelijk. (alleenstaande vader, 52 jaar met één kind)

Ik had liever een woning gehad, alleen voor mij en mijn dochter. Ik woon op dit moment samen met mijn broer. (alleenstaande moeder, 41 jaar)

Ik had liever mijn eigen huis kunnen behouden. Dat is niet gelukt omdat mijn echtgenoot zonder werk en uitkering was gevallen. Konden het niet meer betalen ... (vrouw, 42 jaar met één kind in een intact gezin)

I would have preferred to have a good job (...) to help my partner. It is a little bit difficult because my diploma is [not valid] here. (vrouw, 29 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had liever zelf werk gehad om zo een stabielere gezinssituatie te hebben, momenteel is mijn partner de enige kostwinner. (vrouw, 27 jaar met één kind in een intact gezin)

I would have preferred to have a good job that can help me provide for my family, because during this Corona time I lost my job and now I do weekly jobs ... (man, 31 jaar met één kind in een intact gezin)

Ik had liever er niet alleen voor gestaan. Het is financieel zeer moeilijk om een kind alleen groot te brengen. (alleenstaande moeder, 53 jaar met één kind)

Ik had liever meer financiële middelen dan hoef ik niet te twijfelen over al dan niet een tweede kind (vrouw, 21 jaar met één kind in een intact gezin)

10 SAMENVATTEND BESLUIT EN BELEIDSAANBEVELINGEN

Met deze tweede editie van de gezinsenquête zijn we er in geslaagd een nog beter beeld van gezinnen in Vlaanderen te presenteren. Vernieuwingen binnen het Rijksregister lieten ons anno 2021 immers toe om steekproefpersonen te selecteren met een kind jonger dan 25 jaar. Zo konden we ouders wiens kind officieel elders verblijft (het gaat dan om de wettelijke verblijfplaats of domicilie) ook insluiten in de gezinsenquête. Het gaat dan hoofdzakelijk over gescheiden ouders wiens kind(eren) bij de ex-partner geregistreerd staan, maar ook om ouders wiens kind net het huis uit is gegaan. Voor de eerste editie van de gezinsenquête in 2016 was deze informatie nog niet beschikbaar in het Rijksregister en moesten we ons noodgedwongen beperken tot ouders wiens kind jonger dan 25 jaar de wettelijke verblijfplaats bij de ouder gevestigd had (zie [methodologisch rapport](#) onder 3.1. (Audenaert, 2022)).

In de gezinsenquête peilen we, anders dan in ander onderzoek bij gezinnen waar veelal aan de hand van opgelegde criteria bepaald wordt wie wel of niet tot het gezin behoort, naar hoe het gezin er uit ziet volgens de respondenten zelf (subjectieve gezinssamenstelling). We hanteerden hiervoor de volgende vraag: *‘Wie behoort – volgens u – tot uw gezin?’* Uit de antwoorden blijkt alvast dat, vijf jaar na de vorige gezinsenquête, gezinnen in Vlaanderen er niet wezenlijk anders uitzien. In het algemeen zien we veel kleine verschillen met 2016, zij het dat het hierboven genoemde verschil in steekproeftrekken aan de basis ligt van de meeste verschillen. Wanneer we vragen wie tot het gezin behoort zijn er nu bijvoorbeeld meer ouders die geen kinderen (meer) opgeven; er zijn dus ook meer ouders zonder kinderen en zonder partner; er worden gemiddeld genomen minder gezinsleden en minder kinderen genoemd; er zijn meer ouders zonder partner (alleenstaande ouders) en er zijn meer samengestelde gezinnen. Ook zijn er meer gezinnen met gezinsleden die wettelijk elders verblijven.

We zien wel, ook na controle voor het verschil in steekproeftrekken, twee statistisch betekenisvolle verschillen met 2016, zij het heel beperkt. Zo zien we (1) een lichte toename van ongehuwde koppels (van 20,0% tot 24,7%) ten nadele van gehuwde koppels (zie ook [Partnerrelaties in gezinnen](#) (Pasteels & Emmery, 2022)) en (2) er zijn 2% meer respondenten met minstens één gezinslid dat feitelijk ergens anders verblijft. De daling in huwelijken is een maatschappelijke tendens, die al sinds 1970 aan de gang is en zich ook nu nog doorzet (Corijn, 2019, p. 14).

Hoe zien gezinnen er dan uit anno 2021?

Anno 2021 geven respondenten gemiddeld genomen 3,7 gezinsleden op (zichzelf inbegrepen). 1,6% van de gezinnen telt slechts één gezinslid (de respondent zelf), 9,8% telt twee gezinsleden; 31,3% telt drie gezinsleden; 37,6% van de gezinnen telt vier leden; 13,9% telt vijf gezinsleden en 4,0% telt zes gezinsleden. Gezinnen met meer dan zes leden komen weinig voor: 2,0%.

Net iets meer dan de helft van de gezinnen in de gezinsenquête is een gehuwd koppel (51,3%), bijna een kwart is een ongehuwd koppel (24,7%), en eveneens bijna een kwart is een alleenstaande ouder (24,0%). Ongehuwde koppels vinden we het meest terug bij de jongere ouders (jonger dan 35 jaar) waar iets meer dan vier op de tien ouders ongehuwd een koppel vormt. Een vijfde (20,2%) van alle alleenstaande ouders geeft aan wel een partner te 'hebben', maar ze vinden dat deze partner op het moment van bevragen niet bij het gezin hoort.

Bijna een derde van de gezinnen (31,0%) zegt dan één kind te hebben in het gezin; 44,2% van de gezinnen heeft twee kinderen; 15,6% heeft drie kinderen en 5,5% heeft vier of meer kinderen die tot het gezin behoren. 3,8% van de gezinnen geeft aan dat er geen kinderen (meer) tot het gezin behoren. 18,4% van de respondenten heeft een kind jonger dan drie jaar; 12,3% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 3 - 5 jaar; 23,7% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 6 - 11 jaar; 21,7% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 12 - 17 jaar; en 19,4% heeft een jongste kind in de leeftijdscategorie 18 - 24 jaar. 0,6% heeft een jongste kind van 25 jaar of ouder in het gezin.

Drie op de tien (29,7%) van de respondenten die kinderen tot het gezin rekenen heeft in het gezin één of meerdere kinderen uit een vorige relatie (de alleenstaande ouders zitten ook in deze categorie). 1,2% van de respondenten heeft minstens één kind in het gezin waarvan ze aangeven dat ze geen relatie hadden met de andere ouder, en 6,4% van de respondenten geeft aan dat er één of meerdere stiefkinderen tot het gezin behoren. Alles bij elkaar genomen zien we dan dat van alle respondenten die minstens één kind tot hun gezin rekenen bijna 2/3 (64,8%) een intact gezin vormt, iets meer dan één op vijf (22,2%) vormt een éénoudergezin (alleenstaande ouder) en 13,0% vormt een samengesteld gezin. Dit is niet betekenisvol gewijzigd sinds 2016. De toename van 10,0% naar 13,0% is louter te wijten aan het hierboven genoemde verschil in steekproeftrekken.

Wat we wel vaststellen is dat één op de zes (16,5%) respondenten aangeeft dat er gezinsleden zijn die hun officiële verblijfplaats elders hebben. Voor twee op de drie gezinnen gaat het om een eigen kind. Net zoals in 2016 concluderen we opnieuw dat **domicilie of wettelijke verblijfplaats niet langer een valide criterium is om gezinnen te definiëren. De overheid doet er goed aan rekening te houden met de discrepantie tussen wat gezinnen zelf als hun gezin zien en de geregistreerde situatie.** Los van de wettelijke verblijfplaats kunnen gezinsleden ook (een deel van de tijd) elders wonen. Meer dan een vierde of 29,2% van de gezinnen heeft één of meerdere gezinsleden die een deel van de tijd elders verblijven. Dit is – zoals eerder in deze samenvatting reeds aangehaald - een beperkte, significante toename sinds 2016 (+2%). In bijna acht op tien van de gevallen blijkt het om een eigen kind, adoptie- of pleegkind of een stiefkind te gaan.

3,2% van de respondenten geeft aan dat ze geconfronteerd zijn geweest met het verlies van een kind. Zij geven aan één of soms ook meerdere kinderen te hebben gehad die doodgeboren zijn of later overleden zijn. Daarnaast geeft net iets meer dan één op tien (12,0%) van de respondenten aan dat ze nog (andere) kinderen hebben die men niet of niet meer tot het gezin rekent. Dit kunnen zowel oudere kinderen zijn die het ouderlijk huis reeds verlieten, als jongere kinderen die na een relatiebreuk (al dan niet permanent) bij de andere ouder verblijven. Bijna een kwart van de kinderen (24,4%) die op het moment van bevraging niet (meer) tot het gezin behoren, heeft het huis van de respondent verlaten vóór de leeftijd van 18 jaar.

In de gezinsenquête peilden we ook naar de kindwens. 3,3% van de respondenten verwachtte op het moment van bevraging een kind. Op de vraag of men nog kinderen wil, antwoordt één op de tien (11,0%) respondenten 'ja' en 6,6% twijfelt nog of ze nog kinderen willen. Wat betreft de redenen waarom ouders (nog) kinderen wensen, geven ouders met één kind aan dat ze nog een kind wensen als gezelschap voor het kind dat ze al hebben om eenzaamheid als kind, maar ook later in de levensloop tegen te gaan. De gezinsenquête laat niet toe om na te gaan of men op latere leeftijd effectief meer steun ervaart als er nog siblings zijn. Uit onderzoek blijkt wel dat siblings een belangrijke bron van steun zijn op latere leeftijd en dat het belangrijk is, net omwille van die

bron aan steun, om de siblingrelatie te ondersteunen, bijvoorbeeld tijdens transitiemomenten in de levensloop (De Breucker, 2008).

Er zijn echter ook ouders die hun kinderwens niet (helemaal) konden realiseren. Aangehaalde redenen om geen kinderen meer te willen of te kunnen hebben, zijn: ik ben of voel me te oud (37,0%), mijn kinderen zijn nu te oud (11,0%), maar ook om praktische redenen (9,1%), om financiële redenen (7,8%), negatieve impact op de tijd voor zichzelf of de partnerrelatie (7,5%), geen geschikte partner hebben (5,8%), fysiek te belastend (5,7%), de partner wilt geen kind (meer) (5,6%), niet te combineren met het werk (5,4%), om maatschappelijke redenen (5,9%), gezondheidsredenen (4,2%), de verantwoordelijkheid niet meer willen of kunnen dragen (2,9%), vruchtbaarheidsproblemen (2,5%), de relatie is niet stabiel genoeg (1%) en omwille van een genetische afwijking (0,6%). Het zou goed zijn mocht de overheid hier meer aandacht voor hebben zodat meer gezinnen hun kinderwens volledig kunnen realiseren.

De gemiddelde tevredenheid van alle respondenten met de wijze waarop hun gezin is samengesteld is met 8,75 (mediaan is 9,0) hoog. We zien dat het overgrote merendeel van de respondenten (84,6%) een score geeft van 8 of meer. Bijna de helft van de respondenten geeft een 10. Ouders in intacte gezinnen zijn gemiddeld genomen meer tevreden over hun gezinssamenstelling dan alleenstaande ouders en ouders in samengestelde gezinnen. Dat alleenstaande ouders een gemiddeld minder hoge score toekennen aan de mate waarin ze tevreden zijn met de samenstelling van het gezin, doet ons ertoe besluiten dat **alleenstaande ouders wat gezinsvorming betreft ook (onder)steun(ing) kunnen gebruiken en bij wensen om te gaan samenwonen met een partner bv. niet stoten op hindernissen zoals het (gedeeltelijk) verlies van uitkeringen en toelagen.**

Respondenten konden in een open vraag ook aangeven welke zaken men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin. De meeste verzuchtingen die we kunnen catalogeren onder gezinsvorming en die gaan over de partner komen van alleenstaande ouders of ouders in samengestelde gezinnen. Alleenstaande respondenten wensen vaak een partner of een (stabiele) relatie of samenwonen met de partner om bijvoorbeeld gevoelens van eenzaamheid tegen te gaan, voor hulp bij de opvoeding van de kinderen en omdat het financieel gemakkelijker is. Soms verwoorden ze het als 'een gezin' vormen, een 'normaal' gezin, 'klassiek of traditioneel' gezin of 'perfect' gezin. Een aantal respondenten geven niet direct aan een partner te willen, maar willen wel een vaderfiguur voor de kinderen.

Over alle gezinsvormen heen geven best veel respondenten aan dat ze liever meer kinderen hadden gehad of hadden liever nog een dochter erbij, of wensten dat ze een dochter hadden in plaats van een zoon. Omgekeerd komt ook voor, maar minder. Een aantal keren werd gemeld dat men (nog) een kind had gewild met de huidige partner of dat men wenste dat alle kinderen stamden uit de relatie met de huidige partner. Ook geeft men al eens mee dat men liever minder kinderen had gehad, waarvan enkele keren werd gerefereerd aan de gezinslast die erbij komt kijken bij het hebben van een tweeling of een kind met een beperking (en waar men niet op had gerekend). Een enkele keer geeft men aan liever geen kinderen te hebben gehad of werd aangegeven dat men wenste dat een ouder kind eindelijk eens het huis uit zou gaan. Over de tijdspanne waarop men kinderen kreeg werd heel wat gereflecteerd: men had liever de kinderen sneller na elkaar gehad of niet zo snel na elkaar, men was liever op jongere leeftijd aan kinderen begonnen of op latere leeftijd.

Wat gezinsontbinding betreft, veel gescheiden respondenten gaven op één of andere manier aan dat ze liever niet gescheiden waren geweest. Ze refereren naar het proces van de scheiding of naar het liever niet uiteengegaan zijn met de vorige partner en/of liever gehad hebben dat men niet gescheiden was zodat de kinderen in een stabiel gezin konden opgroeien. Het co-verblijfsouderschap is daarbij zeker een doorn in het oog. Ouders willen liever meer contact met hun kinderen, samenwonen met hun kind, hun kinderen liever meer bij zich hebben of zelfs permanent bij zichzelf hebben wonen. Men geeft soms ook aan dat het delen van de verantwoordelijkheden inzake opvoeding en ouderschap met de ex-partner beter zou kunnen. Ook is er een

zekere verzuchting naar betere gezinsrelaties, veelal tussen stiefouders en kinderen. Ouders wiens partner overleden is geven veelvuldig aan dat ze liever hadden dat deze partner niet was overleden of dat deze partner er nog was. Er zijn ook ouders die in deze vraag refereren aan hun overleden kind.

We leren uit de vele verzuchtingen van alleenstaande ouders en samengestelde gezinnen toch in de eerste plaats dat mensen verlangen naar (meer) steun en verbondenheid liefst via samenwoonverbanden met een partner en kinderen, het zogenaamde tweeoudergezin. We zien dit in de wensen om een partner te hebben, om samen te wonen met de partner, in de wensen om de kinderen (meer) bij zich te hebben (voor de kinderen die deels ook bij de ex-partner verblijven) en in de wensen om het (beter) delen van de gezinsverantwoordelijkheden met een partner of met een vaderfiguur. Opnieuw een gezin vormen, bij voorkeur een 'klassiek, traditioneel gezin', zoals men dat dan zelf noemt, wordt daarbij als voorkeursvorm opgegeven.

De antwoorden op open vragen laten niet toe te veralgemenen naar alle gezinnen in Vlaanderen, maar in de gezinsenquête wordt door meerdere samengestelde gezinnen ook aangegeven dat ze het gezinsleven als 'moeilijk en complex' ervaren of dat ze betere gezinsrelaties wensen. **Een goede, kwaliteitsvolle voorlichting over wat men dan kan verwachten als samengesteld gezin, en hoe daarmee om te gaan**, kan hier soelaas bieden. Uit voorgaand onderzoek blijkt immers dat samengestelde gezinnen op verschillende domeinen even goed functioneren als andere gezinnen (Audenaert, 2020), maar dat ze, zoals Patricia Papernow (2009, 2022) het stelt, een 'eigen' ontwikkelingsparcours afleggen en dat bijgevolg ook een eigen handleiding voor samengestelde gezinnen welkom is. Er zijn omtrent het fundamenteel verschillende startpunt en ontwikkelingstraject van samengestelde gezinnen al veel 'normaliserende' inzichten vergaard in de klinische praktijk. Papernow stelde op basis van haar werk met samengestelde gezinnen een ontwikkelingsmodel op. Het model stelt voor hoe samengestelde gezinnen zich ontwikkelen, welke hindernissen ze kunnen verwachten en hoe ze daarmee om kunnen gaan. Het model is bedoeld voor de gezinnen zelf, maar ook voor therapeuten en andere deskundigen die samengestelde gezinnen, waar nodig, kunnen helpen en gidsen doorheen hun ontwikkeling. Voor een uitgebreider overzicht van deze en andere literatuur en onderzoeksresultaten omtrent samengestelde gezinnen in Vlaanderen verwijzen we naar eerdere resultaten uit de gezinsenquête (Audenaert, 2020). Werk van Patricia Papernow, toegankelijk geschreven voor hulpverleners en samengestelde gezinnen, werd onlangs nog naar het Nederlands vertaald door Lavrijsen & Rober (2022).

Dat veel gescheiden ouders ook enige spijt over de scheiding uitdrukken, doet vermoeden dat, mits vroegere of betere ondersteuning, mogelijks minder ouders zouden willen scheiden. Inzetten op **een vroegtijdig en toegankelijk aanbod aan relatieondersteuning** lijkt dan aangewezen (zie ook [De relatie met de partner](#) (Emmery, 2022)).

11 REFERENTIES

- Audenaert, V. (2018). *Gezinsenquête 2016: De samenstelling van het gezin. Gezinnen in Vlaanderen over hoe het gezin er uit ziet, wie bij het gezin hoort, waar gezinsleden wonen, over hun kinderwens en wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin.* www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. & Stuyck, K. (2018) *Gezinsenquête 2016: Methodologisch Rapport.* www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. (2020) *Gezinsenquête 2016: Samengestelde gezinnen in Vlaanderen. Samengestelde gezinnen in Vlaanderen over hun gezinssamenstelling, de relatie met de partner, het opvoeden van de (stief)kinderen, hoe ze gezin en werk combineren, hun welbevinden en de sfeer in het gezin.* www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. (2022) *Gezinsenquête 2021: Methodologisch Rapport.* www.gezinsenquête.be

- Audenaert, V. (2022) *Gezinsenquête 2021: Wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?*
www.gezinsenquête.be
- Corijn, M. (2019) *Huwelijken en huwelijkskansen in het Vlaamse gewest*. Statistiek Vlaanderen, Rapport 2019/1.
- De Bruycker, T. (2008) *Een familie op maat? Verschillen in contact en sociale steun in relaties met ouders, volwassen kinderen en sibilings naar gezinstype binnen de hedendaagse Nederlandse samenleving*. Doctoraatsproefschrift, Universiteit Gent.
- Vancoppenolle D., Dupont, G. & Nys, K. (2023) *Gezinsenquête 2021: Opvoeden. Gezinnen in Vlaanderen over opvoedingsbeleving, opvoedingsvragen en -zorgen en het gebruik van opvoedingsondersteuning*.
www.gezinsenquête.be
- Emmery, K. & Pasteels, I. (2022) *Gezinsenquête 2021: De relatie met de partner. Gezinnen in Vlaanderen over de relatie met de partner, relatiekwaliteit, steun van de partner, tevredenheid met de partnerrelatie en het gebruik van relatieondersteuning*. www.gezinsenquête.be
- Le Bourdais, C., & Lapierre-Adamcyk, E. (2015). Who is in, who is out of stepfamilies? The impact of respondents' gender and residential status. *Zeitschrift fur Familienforschung*, 27, 257-280.
- Lodewijckx, E., Deboosere, P. (2011). *Households and families: Stability and fast developments go hand in hand*. GGP Belgium Paper Series 6.
- Lodewijckx, E., Luyten, D. (2016). Vijftig jaar evolutie van huishoudens in Vlaanderen. In: Luyten, D., Van Crombrugge, H., Emmery, K. (red.)(2016). *Het gezin in Vlaanderen 2.0. Over het eigene van gezinnen en gezinsbeleid*. Garant, Antwerpen/Apeldoorn.
- Papernow, P. (2022) *Werken met samengestelde gezinnen. Mythes, valkuilen, tips en interventies*. Vertaald en bewerkt door Lavrysen, B. & Rober, P., Pelckmans.
- Pasteels, I. & Emmery, K. (2022) *Gezinsenquête 2021: Partnerrelaties in gezinnen. Gezinnen in Vlaanderen over single zijn en LAT-relaties, over gehuwd, wettelijk of feitelijk samenwonen, voorhuwelijks samenwonen, over vorige partnerrelaties en over de ex-partner*. www.gezinsenquête.be
- Pasteels, I. & Emmery, K. (2018) *Gezinsenquête 2016: Partnerrelaties in gezinnen. Gezinnen over single zijn en LAT-relaties, over gehuwd, wettelijk of feitelijk samenwonen en over vorige partnerrelaties*.
www.gezinsenquête.be
- Sam M.S., 'SIMPLE STEPFAMILY,' in PsychologyDictionary.org, 13 april 2016,
<https://psychologydictionary.org/simple-stepfamily/> (geraadpleegd op 18 maart 2022).
- Stoeldraijer, L. (2022) Corona drukt stempel op huishoudensvorming. *Demos*, 38, 3, p. 8.
- van Gaalen, R. & van Roon, D. (2020) *Kinderen in complexe gezinsverbanden*. CBS. [Kinderen in complexe gezinsverbanden \(cbs.nl\)](http://kinderen.in.complexe.gzinsverbanden.cbs.nl)

Bronvermelding:

De gezinsenquête is eigendom van de Vlaamse overheid. Bij gebruik van informatie uit deze bijdrage moet de volgende bronvermelding worden opgenomen: 'Audenaert, V. (2022). *Gezinsenquête 2021: De samenstelling van het gezin. Gezinnen in Vlaanderen over hoe het gezin er uit ziet, wie bij het gezin hoort, waar gezinsleden wonen, over hun kindwens en wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin*.
www.gezinsenquête.be

